

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

УКРАЇНЕЦЬ ЛІЛІА АНАТОЛІВНА

УДК 338.121 (510):(1-773) (043.3)

**ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ
РЕСПУБЛІКИ В КРАЇНИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Вінниця – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин в Львівському національному університеті імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Грабинський Ігор Михайлович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Макогон Юрій Володимирович,
Маріупольський державний університет,
професор кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин;

доктор економічних наук, професор
Борзенко Олена Олександрівна,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
НАН України»,
завідувач сектором міжнародних
фінансових досліджень;

доктор економічних наук, доцент
Зварич Роман Євгенович,
Тернопільський національний
економічний університет,
професор кафедри міжнародних
економічних відносин.

Захист відбудеться «06» грудня 2019 року о 10⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.051.03 у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса за адресою: 21021, м. Вінниця, проспект Юності, 16.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий «04» листопада 2019 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. С. Якимова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Від часу започаткування в Китаї реформ і політики відкритості 1979 року країна пройшла поступовий процес економічних змін, що призвели до суттєвої трансформації внутрішньої економіки, які змінили життя мешканців, водночас перетворивши Китай на надзвичайно впливового гравця світової економіки. Спершу уряд Китаю заохочував політику залучення іноземних інвестицій, яка перетворила країну на «світовий завод», що базувався, в основному, на використанні китайської робочої сили. В той час, як багатонаціональні корпорації отримували вигоду і збільшували прибутки через зниження виробничих витрат за рахунок нижчої заробітної плати та гірших умов праці, приплив ПІІ став основним чинником, що спричинив безпрецедентні темпи економічного зростання. Пов'язані з цим реформи та реструктуризація економіки призвели до появи великих китайських компаній, в тому числі багатонаціональних (часто у державній власності), які почали нарощувати свою експансію за кордоном. Якщо 20 років тому лише дві компанії з Китаю входили до списку «Global Fortune 500», то через 10 років їх було уже 22, а зараз – більше сотні компаній входять до списку, а три китайські компанії входять до п'ятірки найбільших БНП у світі.

До останнього часу офіційно ключовим пріоритетом китайської економічної політики називалось залучення ПІІ, але поступово відбувся зсув акценту на прямі закордонні інвестиції (ПЗІ) з Китаю. На початку 2000-х рр. уряд країни проголосив початок стратегії економічної експансії, яка заохочувала китайські підприємства інвестувати в зарубіжні країни. Від середини 2000-х рр. ПЗІ Китаю значно зросли, а зараз обсяг закордонних інвестицій перевищує обсяг отриманих прямих інвестицій.

Отже, після створення Спеціальних економічних зон та долучення Китаю до СОТ, наступним раундом економічної експансії стала Ініціатива «Пояс і шлях», яку запропонував Сі Цзіньпін. Це дуже вагомий та амбітний крок у посиленні тієї ролі, яку Китай відіграє на глобальній арені, і його втілення позначиться на життях мільйонів людей по всьому світу. Ініціатива «Пояс і шлях» була запропонована 2013 року. Від цього часу була проведена низка наукових досліджень з метою оцінки впливу цього проекту на світову економіку і політику. На сьогодні, аби передбачити ймовірні сценарії розвитку, потрібно оцінити також основні мотиви, якими керується уряд КНР.

Теоретичні основи вивчення явища економічної експансії та виокремлення глобальних геоекономічних лідерів світової економіки були закладені І. Валлерстайном, Ч. Кіндлебергером, Р. Гілпіном, С. Стрендж, Р. Когейном, Р. Коксом. Процес перетворення Китаю на регіонального, а потім і глобального геоекономічного лідера досліджували Дж. Вон, С. Янь, М. Лі, С. Лі, Т. Шоу, К. Перейра, Х. Невес, Чж. Се, Дж. Егню. Серед іноземних авторів, які досліджували відносини економічної експансії в контексті взаємодії між окремими фірмами, слід виокремити А. Родріго, Е. Гейслера, Х. Луо, Д. Шена, Б. Барнса, Б. Дейла, Д. Волкера, К. Немпсона та ряд інших.

Вплив політичних зв'язків на економічну експансію на рівні фірм як у світовому масштабі, так і у китайській економіці вивчали С. Джонсон і Т. Міттон, Дж. Фен, Т. Вон, Е. Гомес і К. Хомо, Т. Чжан, Х. Лі, А. Куаджіа та А. Міан, Ч. Бай тощо.

Дослідження українсько-китайського співробітництва здійснювали вітчизняні науковці О. Борзенко, В. Величко, А. Гончарук, Р. Зварич, В. Левківський, І. Литвин, М. Матула, А. Мокій, А. Мокрецький, Ю. Макогон, З. Макогін, С. Нікіщенко, А. Оніщенко, І. Погорелова, С. Пронь, В. Седнев, О. Скрипник, В. Тарасова, М. Флейчук, О. Шевчук, Л. Яремко, Л. Власенко.

Проте, незважаючи на значний науковий доробок, специфіка і перспективи глобальної економічної експансії Китаю у країни, що розвиваються, потребує подальших досліджень, особливо в контексті її стратегічного спрямування і впливу на розвиток окремих національних економік. Необхідна детальна концептуалізація стратегій взаємовигідного та довготривалого зовнішньоекономічного співробітництва між Китаєм з одного боку, і країнами, що розвиваються, з іншого, на основі виокремлення чинників, що впливають на формування стратегій економічної експансії КНР та прогнозу оцінки можливих позитивних та негативних наслідків нарощування економічного впливу Китаю. Окрім того, залишаються недостатньо вивченими питання щодо подальшої зовнішньоекономічної співпраці Китаю і України, з врахуванням реалізації китайської ініціативи регіонального співробітництва «Пояс і шлях», у якій наразі Україна приймає лише декларативну участь, втрачаючи низку можливостей для отримання конкретних переваг в світовій економіці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри міжнародних економічних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка в межах держбюджетних фундаментальних досліджень за темами: «Секторальна інтеграція в економічній системі Європейського Союзу» (номер держреєстрації 0110U003148, 2010-2014 рр.), в рамках якої автором досліджено порівняльну стратегію розвитку секторів промисловості в ЄС та КНР; «Еколого-економічні переваги у міжнародній торгівлі в умовах глобалізації світової економіки» (номер держреєстрації 0111U008008, 2011-2013 рр.), в межах якої автором проаналізовано екологічну ефективність зовнішньої торгівлі Китаю; «Екологічні чинники економічного зростання в країнах Центрально-Східної Європи» (номер держреєстрації 0114U004246, 2014-2016 рр.), де автором було виведено показники порівняльної еколого-економічної ефективності зовнішньоторговельних відносин країн ЦСЄ з Китаєм; «Стратегії міжнародної конкурентоспроможності та конвергенції соціально-економічного розвитку ЄС» (номер держреєстрації 0115U003956, 2015-2017 рр.), в рамках якої автором визначено теоретичні положення та методичні підходи до зовнішньоекономічної співпраці України та КНР в контексті поглиблення інтеграції до ЄС; «Політико-економічні перспективи встановлення та розвитку світового ринку альтернативних джерел енергії» (номер держреєстрації 0117U001404, 2017-2019 рр.), в межах якої здійснено авторське дослідження на тему науково-практичних та теоретичних основ втілення Ініціативи Китаю «Пояс і шлях».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка нового напрямку теорії економічної експансії – зовнішньоекономічної експансії Китаю в країни, що розвиваються, в умовах посилення геоекономічного впливу КНР у світовій економіці.

Відповідно до мети в роботі поставлено і вирішено такі завдання:

- розкрити сутнісні характеристики категорії економічна експансія, узагальнити теоретичні основи поширення економічної експансії в умовах глобалізації;

- сформулювати основні характеристики стратегії глобальної економічної експансії Китаю;

- виокремити етапи та інструменти процесу економічної експансії Китаю на сучасному етапі;

- розглянути особливості прямого іноземного інвестування як основного каналу посилення економічного впливу Китаю в країнах, що розвиваються; довести наявність зв'язку між політичними чинниками і прямими зарубіжними інвестиціями на рівні фірми;

- розробити методичні підходи і побудувати теоретичну модель впливу політичних зв'язків фірми на здійснення прямих закордонних інвестицій;

- проаналізувати особливості прямих закордонних інвестицій Китаю в контексті зростання економічного впливу країни;

- дослідити етапи та методи формування інвестиційної політики Китаю;

- визначити особливості багатонаціональних підприємств (БНП) Китаю та їхньої участі в процесах економічної експансії КНР;

- здійснити емпіричний вимір детермінантів прямих закордонних інвестицій китайських БНП;

- визначити основні чинники, що визначають місце призначення прямих закордонних інвестицій китайських підприємств;

- дослідити Ініціативу «Пояс і шлях» як основу нарощування економічної експансії Китаю;

- розглянути і проаналізувати домінантні тенденції зовнішньоекономічних відносин між Китаєм та країнами Латинської Америки і Африки на різних рівнях системної інтеграції;

- здійснити компаративний аналіз стратегій, що КНР використовує для нарощування економічної експансії у різних регіонах, які об'єднують країни, що розвиваються;

- виявити основні інституціональні перешкоди та можливості для розвитку українсько-китайських зовнішньоекономічних відносин; розробити напрямки раціоналізації українсько-китайських зовнішньоекономічних відносин та окреслити напрями вдосконалення їх інституціонального базису.

Об'єктом дослідження є економічна експансія Китаю в країни, що розвиваються, у процесі формування, програмування та розвитку зовнішньоекономічних відносин.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи виявлення наслідків стратегії економічної експансії Китаю, організаційно-економічні механізми та

моделі удосконалення зовнішньоекономічної політики країн, що розвиваються, і України в умовах нарощування геоекономічної потужності КНР.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є теорії глобалізації, міжнародних відносин та зовнішньої торгівлі, економічної експансії, регіонального співробітництва, наукові положення вітчизняних і зарубіжних вчених з дослідження та аналізу сучасних економічних відносин Китаю і України. У дисертації використано широке коло методів наукового аналізу: *історико-логічний метод* – для аналізу формування зовнішньоекономічної стратегії Китаю; *системний метод* – для дослідження теоретичних основ економічної експансії та прямого іноземного інвестування; *методи теоретичного і емпіричного економічного моделювання* – для теоретичного обґрунтування взаємозв'язків між політичними чинниками і прямими зарубіжними інвестиціями і побудови теоретичної моделі, для емпіричного виміру впливу політичних зв'язків на прямі закордонні інвестиції китайських БНП, для виокремлення основних чинників, що визначають місце призначення прямих закордонних інвестицій китайських підприємств; *регресійний аналіз Тобіта і двоступеневий метод Гекмана* – для визначення детермінантів прямих закордонних інвестицій з Китаю у країни Африки, для пояснення, як різні чинники можуть впливати на рішення китайських підприємств щодо України і прогнозування пріоритетних напрямів розвитку зовнішньоекономічних українсько-китайських відносин; *методи економіко-математичного аналізу* – для дослідження динаміки статистичних показників потенціалу КНР; *аналітичний метод* – для аналізу показників та індексів з метою оцінки зовнішньої торгівлі; *методи регресійного аналізу* – для визначення впливу різноманітних чинників на інвестиційні процеси у окремих регіонах та країнах; *дискретна модель виживання за використання комплементарної подвійно-логічній регресії* – для дослідження чинників, які впливають на пряме закордонне інвестування компаній Китаю; *інтегральна функція розподілу, логістична регресія* – для дослідження вибору місця призначення ПЗІ Китаю; *графічний метод* – для візуального представлення результатів.

Інформаційною базою дослідження стали: широке коло вітчизняних та зарубіжних літературних джерел; монографічні дослідження; офіційні публікації, нормативно-правові, статистичні й фактологічні матеріали державних органів влади; звіти, доповіді, аналітичні огляди міжнародних організацій ОЕСР, ЮНКТАД, СОТ, МВФ, СБ, ВЕФ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні нового напрямку наукових досліджень процесів економічної експансії – міжнародної економічної експансії Китаю в країни, що розвиваються, з урахуванням геоекономічних імперативів їх розвитку. У результаті отримано суттєві науково-практичні результати, що становлять особистий внесок автора у вирішення поставленої наукової проблеми та характеризуються науковою новизною, зокрема:

вперше:

– обґрунтовано теоретичну концепцію здійснення прямих закордонних інвестицій як каналу економічної експансії країни з урахуванням гетерогенності підприємств, що визначається за двома специфічними характеристиками: продуктивністю та політичними зв'язками підприємства в умовах недостатньо розвинених фінансових структур та недосконалому інституційному середовищі,

які притаманні для більшості країн, що розвиваються, зокрема і для КНР. Розроблена концепція дозволяє сформулювати наступні гіпотези: (1) зростання показника політичних зв'язків та зростання продуктивності збільшують ймовірність прямих іноземних інвестицій; (2) граничне значення продуктивності для прямих закордонних інвестицій (ПЗІ) є спадним за потенційним ринковим попитом країни-реципієнта, зростаючим за вхідними витратами для здійснення ПЗІ у приймаючій країні та спадним за торговельними витратами; (3) підприємства з вищою продуктивністю з більшою ймовірністю будуть здійснювати ПЗІ та з більшою ймовірністю інвестуватимуть у країни з гіршими інвестиційними умовами, такими як малий ринок, високі витрати входу на ринок, нижчі торговельні витрати; (4) граничне значення політичних зв'язків для ПЗІ є спадним за потенційним попитом країни-реципієнта, зростаючим за витратами на вихід на ринок країни-реципієнта та спадним за торговельними витратами;

– проведено емпіричне дослідження ролі таких специфічних ринкових характеристик, як продуктивність і політичні зв'язки, при здійсненні прямих закордонних інвестицій компаніями КНР за допомогою розробленої власної дискретної моделі виживання за використання комплементарної подвійно-логіфічної регресії на основі унікального набору статистичних даних. Дослідження дозволяє підтвердити гіпотези, сформульовані на основі теоретичної концепції і дійти висновку, що: (1) підприємства, які оперують в умовах недорозвинених фінансових ринків, чи підприємства з більшою потребою у зовнішньому фінансуванні, отримують більше вигоди від існування політичних зв'язків, тому можна виокремити основний канал, через який політичні зв'язки впливають на ПЗІ компанії та на економічну експансію країни, а саме кредитне фінансування, що пов'язано з фінансовими обмеженнями і великим обсягом початкових капіталовкладень; (2) у країнах з недостатньо розвиненим фінансовим сектором та слабкими інституціями політичні зв'язки сприяють зниженню середньої ефективності і конкурентоспроможності підприємств на міжнародних ринках. Це дозволяє сформулювати шляхи удосконалення зовнішньоекономічної і конкурентної політики держави через інституційні реформи та посилення транспарентності фінансових ринків;

– ідентифіковано детермінанти, що впливають на вибір країни-реципієнта для прямих закордонних інвестицій КНР як основного каналу економічної експансії, з використанням характеристик як мікро- так і макрорівня, та обґрунтовано методичні підходи їх аналізу за допомогою інтегральної функції розподілу і розробленої власної моделі логістичної регресії; результати емпіричного дослідження підтверджують гіпотези, сформульовані на основі розробленої теоретичної концепції і показують, що граничне значення продуктивності і політичних зв'язків зростає при більш сприятливих умовах для інвестицій; у компаній Китаю існують сильні мотиви інвестувати у країни, добре забезпечені капіталом, кваліфікованою робочою силою і природними ресурсами, натомість, не виявлено свідчень на користь мотивів пошуку нових ринків; також виявлено позитивний ефект від існування посилених політичних контактів між Китаєм і країною-реципієнтом інвестицій. Це дозволяє, з одного боку, здійснювати моніторинг трендів економічної експансії КНР в країни, що

розвиваються, а з іншого, – враховувати вплив виявлених детермінантів у процесі оптимізації зовнішньоекономічної політики держави;

удосконалено:

– теоретико-методичні аспекти дослідження процесів формування стратегії глобальної економічної експансії Китаю через ідентифікацію основних каналів експансії КНР, що охоплюють п'ять наступних сфер: зовнішнє значне зростання двосторонньої торгівлі, прямі закордонні інвестиції, Ініціативу «Пояс і Шлях», багатосторонні фінансові установи, інтернаціоналізацію юаня, що дає можливість забезпечити методологічний супровід моніторингу та прогнозування процесів економічної експансії та визначити напрями удосконалення зовнішньоекономічних відносин з КНР;

– систему дослідження емпіричних детермінантів прямих закордонних інвестицій з Китаю на прикладі країн Африки за допомогою розробленої моделі з використанням регресійного аналізу Тобіта і двоступеневого методу Гекмана, яка дозволила підтвердити, що для компаній Китаю вагомими залишаються класичні економічні чинники (великий розмір ринку, потенціал зростання, відносно дешева місцева валюта, кращі економічні умови), при цьому зростання корупції в країні позитивно впливає на притік інвестицій з Китаю. Це дозволяє більш ефективно оцінити переваги і недоліки нарощування зовнішньоекономічних відносин з КНР і сформуванню більш ефективний інвестиційний клімат країни, який сприятиме реалізації національних економічних інтересів;

– емпіричне вивчення ключових чинників прямих іноземних інвестицій з Китаю в Україну через використання побудованої моделі логістичної регресії, яка дозволила дійти висновку, що китайські інвестори отримують додаткові стимули до інвестування в українську економіку, якщо, зокрема, існує попередній позитивний досвід здійснення інвестицій, збільшується ринковий потенціал, зростає відкритість та економічна свобода; при цьому негативним чинником виступає готовність інвесторів з Китаю підтримувати корупційні схеми в українській економіці. Це дозволяє чіткіше зрозуміти місце України в системі зовнішньоекономічних відносин КНР і виокремити шляхи оптимізації вітчизняної зовнішньоекономічної політики з урахуванням потенційних загроз і можливостей, що виникають в результаті здійснення Китаєм економічної експансії;

– теоретико-прикладні основи реалізації та застосування ініціативи «Пояс і шлях» за допомогою аналізу основних економічних коридорів ініціативи (економічний коридор «Новий сухопутний міст Євразії», китайсько-монгольсько-російський економічний коридор, економічний коридор Китай-Центральна Азія-Західна Азія, економічний коридор Китай-Індокитай, китайсько-пакистанський економічний коридор; економічний коридор Бангладеш-Китай-Індія-М'янма), а також через визначення інтересів та фактичних цілей ініціаторів, а саме: розширення експорту, що є важливим фактором розвитку китайської економіки; розширення ринків збуту продукції та послуг нової економіки; диверсифікація сухопутних шляхів експорту для Китаю та зменшення його залежності від США як найважливішого торговельного партнера Китаю; забезпечення доступу Китаю до природних ресурсів, особливо паливно-енергетичного, країн Центральної Азії та Африки; збільшення прямих закордонних інвестицій китайських компаній;

вирівнювання темпів економічного розвитку регіонів країни; зменшення тиску на китайський ринок праці, що страждає від уповільнення економіки країни, формування валютної зони китайського юаня в Центральній та Південно-Східній Азії. Це дозволяє визначити результативність реалізації та розширення ініціативи «Пояс і шлях» і відслідкувати ефективність імплементації окремих проектів в межах ініціативи, спрямованих на розв'язання конкретних проблем в регіоні;

дістали подальшого розвитку:

– методологічні засади дослідження міжнародних економічних відносин у частині тлумачення категорії «економічна експансія» з врахуванням особливості стратегії реформування і зростання китайської економіки та специфіки її гео економічної ролі, а також конкретизації ключових ринкових індикаторів економічної експансії, що дозволяє упорядкувати методичний інструментарій наукового дослідження та визначати вектори побудови класифікації економічної експансії з урахуванням масштабності та багатоаспектності гео економічних процесів;

– ідентифікація тенденцій гео економічних трансформацій та окреслення їх впливу на зовнішньоекономічні відносини КНР з країнами, що розвиваються, з урахуванням основних каналів поширення економічної експансії Китаю у світі, що дозволило сформулювати варіанти залучення країн до процесів економічної експансії КНР на основі приналежності країн до різних економічних регіонів (Латинська Америка, Африка, Євразія, Південно-Східна Азія тощо), загальних рис стратегії економічної експансії КНР щодо цих регіонів, місця країн у зовнішньоекономічних відносинах КНР, рівня розвитку інституційного середовища регулювання зовнішньоекономічних відносин, інтенсивності реалізації окремих видів зовнішньоекономічних зв'язків з КНР;

– концептуальні засади зовнішньоторговельних стратегій двосторонньої співпраці Китаю та країн, що розвиваються, на основі компаративного аналізу різних регіонів за допомогою виявлення об'єктивних інституційних, політичних, соціально-економічних передумов, перспектив і перешкод, та методи усунення останніх в процесі поглиблення двостороннього співробітництва, що дозволило сформулювати рекомендації щодо оптимізації зовнішньоекономічної політики України стосовно КНР з урахуванням досвіду економічної експансії Китаю в інші країни світу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень, аналітичних висновків та розробці прикладних рекомендацій з формування зовнішньоекономічної стратегії України в умовах нарощування гео економічного впливу Китаю та його економічної експансії в країни, що розвиваються.

Основні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження впроваджено:

на державному рівні: у діяльності Управління економічного співробітництва Міністерства закордонних справ України при підготовці рекомендацій щодо удосконалення зовнішньоекономічної співпраці України з КНР (довідка №248/36-182/3-938 від 02.06.2019 р.) – практичні рекомендації щодо усунення перешкод та оптимального використання сильних сторін в рамках розвитку двосторонніх відносин між країнами, аналіз детермінантів, що визначають притік прямих іноземних інвестицій з КНР до України, дослідження особливостей

міжрегіональної економічної співпраці між країнами; Посольства України в Китайській Народній Республіці при формуванні і проведенні заходів з активізації двостороннього торгово-економічного співробітництва між Україною та Китаєм, налагодженні взаємодії між українськими і китайськими компаніями, активізації участі китайських компаній в інвестиційних проектах (довідка №124/2-19 від 05.06.2019 р.); Верховної Ради України при розробці та формуванні змін до законодавства, плануванні та проведенні заходів з нагоди «року Китаю в Україні» та постійній роботі з представниками ділових кіл з питань функціонування та оптимізації зовнішньоекономічної політики України у сфері відносин з КНР та країнами Південно-Східної Азії (довідка № 522/411-19 від 06.06.2019 р.) – рекомендації щодо пріоритезації роботи з вироблення позиції України щодо формування ЗВТ Україна-Китай, аналіз переваг та несприятливих чинників зовнішньоекономічної співпраці обох країн, емпіричне визначення детермінантів, що сприяють припливу інвестицій з Китаю в українську економіку;

на регіональному рівні: у діяльності Департаменту міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва Львівської обласної державної адміністрації при розробці стратегії регіонального співробітництва Львівської області з КНР (довідка № 29-272/0/2-19 від 02.06.2019 р.) – дослідження стратегічних пріоритетів та засад здійснення зовнішньоекономічної співпраці з регіонами Китаю, визначення сильних сторін та несприятливих чинників співробітництва з китайськими підприємствами, особливості здійснення великих інфраструктурних проектів китайськими підприємствами закордоном, механізми кредитного співробітництва з «Ексімбанком» Китаю в сфері фінансування інфраструктурних проектів;

на рівні підприємств: у практичній діяльності ТзОВ «АРІЄС-УКРАЇНА» у процесі формування та оптимізації бізнес-стратегії підприємства у сфері налагодження співпраці з китайськими постачальниками і споживачами (довідка №148/6 від 06.06.2019 р.) – дослідження стратегічних напрямків політики економічної експансії Китаю стосовно українських ринків; LTC «Sport Drive» (м. Нетанія, Ізраїль) при формуванні зовнішньоекономічної стратегії підприємства (довідка № 574 від 02.06.2019 р.) – особливості функціонування китайських підприємств при оцінці перспектив і можливості співпраці.

Результати досліджень також використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка при підготовці навчально-методичних матеріалів та викладанні дисциплін «Світова економіка», «Економічний розвиток сучасних цивілізацій» (довідка № 1952-Н від 31.05.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, які одержані в дисертаційній роботі та виносяться на захист, здобуті автором особисто і відображені у наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи доповідались та отримали схвалення на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах: «Проблеми конкурентоспроможності економіки в умовах євроінтеграції: регіональні аспекти»

(м. Запоріжжя, 2008 р.), «Теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в умовах глобальної економічної системи» (м. Маріуполь, 2008 р.), «Стратегія інноваційного розвитку економіки та актуальні проблеми менеджмент-бізнес освіти» (м. Харків, 2009 р.), «Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво» (м. Луцьк, 2009 р.), «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2010 р.), «Міжнародні відносини: політичні, правові, економічні, лінгвокраїнознавчі аспекти» (м. Львів, 2011 р.), «Ecological and economic problems of international trade and investments» (м. Львів, 2011 р., 2013 р., 2015 р., 2017 р.), «Міжнародне економічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (м. Київ, 2014 р.), «Пошук ефективних механізмів промислового розвитку в контексті сучасної економічної теорії» (м. Київ, 2015 р.), «Globalization and Its Socio-Economic Consequences – 2017» (м. Теплице, 2017 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 44 наукові праці загальним обсягом 83,7 д.а., з яких особисто автору належить 42,5 д.а., у тому числі 1 одноосібна та 1 колективна монографія, 17 статей у наукових фахових виданнях (із них 6 – у співавторстві), 11 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз (із них 1 – у співавторстві), 14 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій (із них 3 – у співавторстві).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 596 сторінок. Робота містить 74 таблиці, з них 4 таблиці займають 5 повних сторінок, 42 рисунки, з них 4 рисунки займають 4 повні сторінки, 10 додатків на 36 сторінках, список використаних джерел із 558 найменувань на 53 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 498 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито положення наукової новизни, підтверджено практичне значення і апробацію одержаних результатів.

У **першому розділі «Теоретичні засади економічної експансії у світовій економіці»** систематизовано теоретичні засади, які формують наукову парадигму економічного лідерства і експансії та обумовлюють процеси економічної експансії в умовах глобалізації світового господарства, проаналізовано теоретичні основи явища економічної експансії, а також розглянуто етапи й інструменти реалізації стратегії глобальної економічної експансії у випадку Китаю.

Визначено, що становлення парадигми економічної експансії спирається на вагому теоретико-методологічну базу, утвердження якої розпочалось з фрагментарних поглядів класиків економічної думки, узагальнення та творче опрацювання яких дозволило теоретикам економічної експансії (І. Валлерстайн, Ч. Кіндлебергер, Р. Гілпін, Р. Когейн, Е. Вайатт-Вальтер, Д. Лейк, С. Джилл, Дж. Раггі, С. Гуззіні, Дж. Ікенберрі, А. Грамші, Дж. Аррігі, В. Робінсон, Р. Кокс, М. Руперт, Дж. Егню) працювати над розробкою як цілісної парадигми, так і її

окремих сегментів та вимірів. З'ясовано, що генезис понять «економічне лідерство» та «економічна експансія» у міжнародних економічних відносинах має два витoki: а) світ-системний підхід І. Валлерстайна, б) «Теорія гегемоністської стабільності» (ТГС), яка згодом розділилась на неореалістичну школу (І. Грюнберг, Р. Гілпін, С. Гуззіні, Д. Лейк) та неоліберальну школу, що ототожнюється, перш за все, з працями Р. Когейна.

Досліджено різні підходи щодо трактування економічної експансії: по-перше, як процесу цілеспрямованої агресивної зовнішньоекономічної політики, яка зараз активно практикується деякими країнами, що розвиваються; по-друге, як пасивного накопичення економічного впливу, що виникає як «побічний ефект» при швидкому економічному зростанні. У глобальному економічному вимірі можна стверджувати, що економічна експансія складається з кількох ключових елементів: 1) поточний і прогнозований розмір економіки країни та її зовнішньоекономічних операцій; 2) готовність окремих країн до міжнародної економічної кооперації і розробки та впровадження спільних домовленостей (міжнародних економічних норм) чи просування інших спільно узгоджених дій; 3) т. зв. «м'яка сила», тобто позаекономічні методи впливу на конкурентів та партнерів.

Виявлено, що для оцінки процесів міжнародної економічної експансії використовується набір показників, зокрема, ВВП, темпи зростання ВВП, обсяг зовнішньоторговельного обороту, потоки і сукупні ПІІ, відносна частка країни-лідера у зовнішньоекономічних операціях (торгівлі, інвестиціях тощо) третіх країн, обсяг золотовалютних резервів, вектор Шеплі, індекс Бенжара, показник Колемана, тарифи при рівновазі Неша тощо.

У роботі виявлено, що на сьогодні можна виокремити дві науково-теоретичні школи, які по-різному оцінюють питання стратегічного спрямування економічної експансії КНР. Перша наукова школа (Ф. Хойянь, Р. Швеллер, П. Сяоу), яка робить ставку на успішне «залучення» Китаю до міжнародної економічної системи, стверджує, що Китай не є схильним до зміни чинної системи, і що він в своїх діях дотримується «правил гри». Друга школа наполягає, що держави, по суті своїй, прагнуть змінити існуючу систему й максимізувати свою владу, намагаються домінувати над міжнародним порядком і переробляти його (Дж. Міршаймер, Д. Палмер, М. Спетальнік).

Після проведеного у роботі ґрунтовного аналізу геоекономічної стратегії КНР щодо різних регіонів світу, можна дійти висновку, що основні інструменти його економічної експансії охоплюють п'ять сфер: інтенсивне зростання торговельних операцій (часто з позитивним торговельним балансом Китаю); прямі закордонні інвестиції; ініціатива «Пояс і шлях»; багатосторонні фінансові установи; інтернаціоналізація юаня.

Дослідження геоекономічної стратегії КНР показало, що хоча економічне зростання Китаю в останні роки поступово сповільнюється, його частка світової економіки зростає, як і зовнішня торгівля та інвестиції. Це безумовно гарантує подальшу економічну експансію у країни, що розвиваються. Протягом останніх десяти років Китай вже неодноразово застосовував свою геоекономічну владу для

тиску на деяких сусідів, то ж у майбутньому світ має бути готовий до того, що Китай буде вдаватись до цього інструменту все частіше та все ефективніше.

У другому розділі «Прямі іноземні інвестиції як засіб нарощування економічної потужності держави на світовій арені» проведено аналіз теоретичних засад дослідження одного з найпотужніших інструментів економічної експансії Китаю – прямих закордонних інвестицій (ПЗІ). Для цього спершу проаналізовано еволюцію науково-теоретичних поглядів на явище прямого іноземного інвестування як форму міжнародних економічних відносин, досліджено явище прямих іноземних інвестицій, які здійснюються країнами, що розвиваються, проаналізовано науково-теоретичні погляди на обґрунтування взаємозв'язків між політичними чинниками і прямими закордонними інвестиціями і побудовано власну теорію впливу політичних зв'язків підприємства на рішення щодо здійснення прямого іноземного інвестування та взаємозалежності продуктивності та політичних зв'язків при прийнятті управлінських рішень для підприємств, які функціонують при недостатньо розвинених фінансових структурах та недосконалому інституційному середовищі.

Усі традиційні теорії прямого інвестування в основному стосуються переміщення капіталу з розвинених країн до країн, що розвиваються. У роботі виокремлено дві різні, хоч і взаємопов'язані, теорії прямого іноземного інвестування, яке здійснюється країнами, що розвиваються: теорія шляху інвестиційного розвитку (ШІР), яку запропонував Дж. Данінг та теорія Л. Велса на основі життєвого циклу продукту (ЖЦП).

З огляду на особливості процесів економічної експансії, які відбуваються в Китаї, відзначено потужний вплив державних органів влади на діяльність БНП Китаю, зокрема, на здійснення ними ПЗІ. Щоб зрозуміти механізм цього впливу спершу було досліджено теоретичні та емпіричні свідчення щодо взаємозв'язків між політичними чинниками і показниками діяльності підприємств у різних країнах світу. Наявні емпіричні свідчення доводять, що політичні зв'язки відіграють важливу роль для діяльності компанії. Деякі дослідники (Б. Робертс, Р. Фісман, С. Джонсон і Т. Міттон, І. Голдман) використовують підхід вивчення подій і демонструють, що вагу політичних зв'язків можна відобразити через реакцію фондової біржі на непередбачувані політичні події. Інші вчені, наприклад, Х. Лі, М. Фаччіо, А. Шляйфер і Р. Вішний, Н. Бубакрі, Е. Чой і К. Чжоу, С. Парк і Я. Ло, Р. Калл і Л. Сюй, Ч. Бай, А. Адікарі, А. Гілман виявили, що політичні зв'язки позитивно відображаються на показниках діяльності фірми, таких як прибутковість та ріст продажів. Аналіз даних на макрорівні надає достатньо доказів про переваги у сфері залучення фінансування для фірм з політичними зв'язками. Окрім того, порівняння фірм з різних країн показали, що політичні зв'язки є тим важливіші, чим слабше інституційне середовище.

Було розроблено власну теоретичну модель на основі дослідження Е. Гелпмана, яка зосереджується на впливі політичних зв'язків підприємства на рішення щодо ПЗІ та на взаємозв'язку політичних зв'язків та продуктивності при прийнятті управлінських рішень (рис. 1). Як і в моделі Е. Гелпмана, припускається, що споживачі мають однакові смаки з загальною функцією корисності у будь-якій країні:

$$U = x^{1-a} \left(\int_{v=1}^n y(v)^\gamma dv \right)^{\frac{a}{\gamma}}, \quad (1)$$

де x – це споживання однорідного товару, що виробляється у секторі 1, а $y(v)$ – це споживання диференційованого товару, що виробляється у секторі 2 у n різновидах.

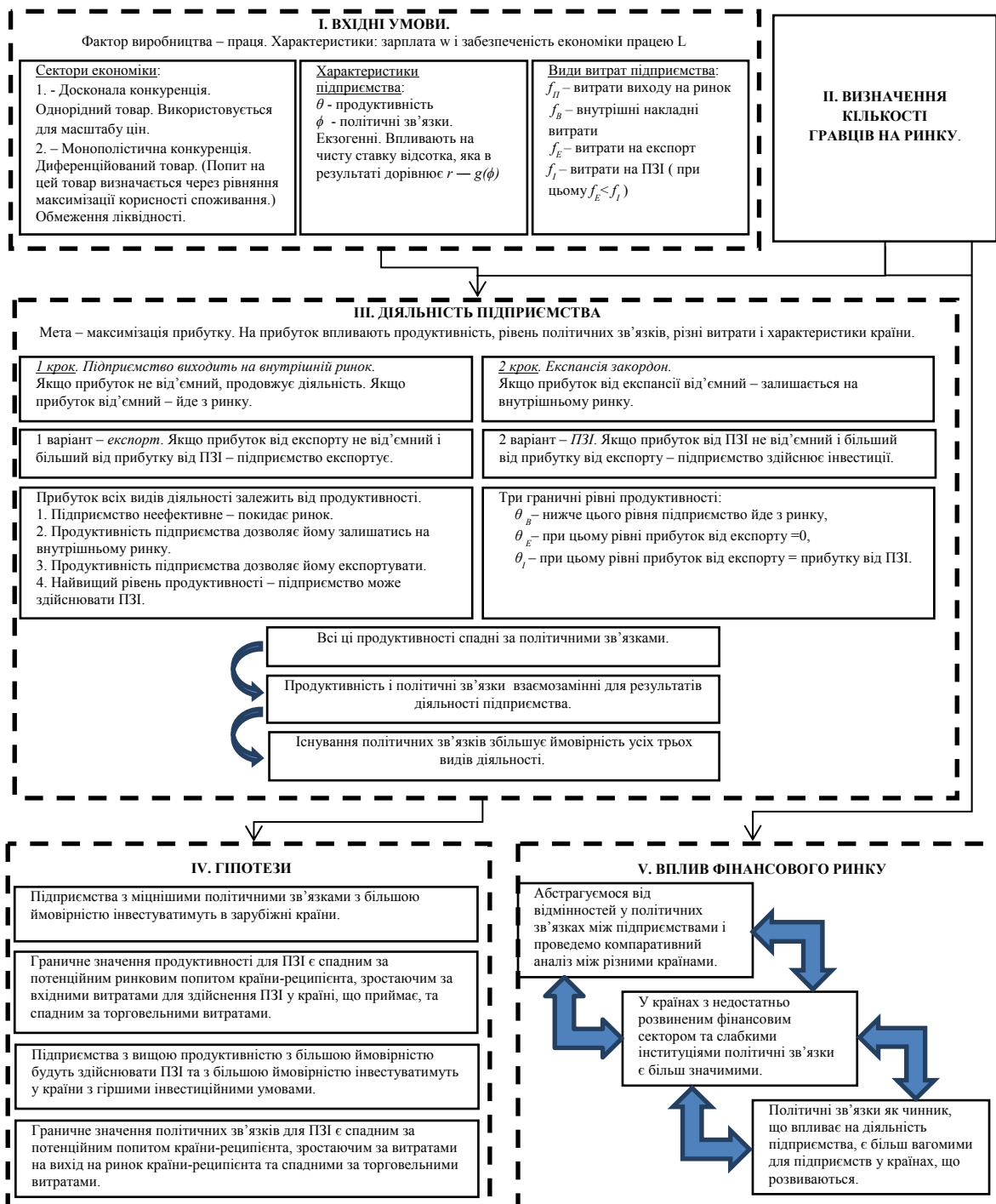

Рис. 1. Алгоритм побудови теоретичної концепції впливу продуктивності та політичних зв'язків підприємства на його міжнародну економічну експансію

Щоб врахувати особливості діяльності підприємств при слабо розвинених фінансових структурах та інституційному середовищі, у теорію були включені

обмеження ліквідності на рівні підприємства і також додана (поряд з продуктивністю) ще одна характеристика підприємств – політичні зв'язки. Політичні зв'язки – це специфічний актив підприємства, який може послабити обмеження ліквідності і, таким чином, залежно від близькості до влади кожне підприємство має свій рівень фінансових обмежень.

З проведених розрахунків випливає, що порогові значення продуктивності є спадними за політичними зв'язками, а це означає, що продуктивність і політичні зв'язки працюють як взаємодоповнюючі елементи у своєму впливі на загальні результати діяльності підприємства і прийняття рішень як щодо вітчизняного виробництва, так і щодо проникнення на зарубіжні ринки.

Підприємство з хорошими політичними зв'язками залишається на ринку, навіть якщо його продуктивність є нижчою за продуктивність конкурентів, тоді як підприємство з поганими політичними зв'язками у такій ситуації зазнає банкрутства. Аналогічно, наближене до влади підприємство швидше почне експортувати чи інвестувати в зарубіжні країни, ніж підприємства без політичних контактів.

З теорії випливає кілька гіпотез, які у наступних розділах будуть емпірично перевірені: 1) зростання показника політичних зв'язків та зростання продуктивності збільшують ймовірність ПЗІ; 2) граничне значення продуктивності для ПЗІ є спадним за потенційним ринковим попитом країни-реципієнта, зростаючим за вхідними витратами для здійснення ПЗІ у країні, що приймає, та спадним за торговельними витратами; 3) підприємства з вищою продуктивністю з більшою ймовірністю будуть здійснювати ПЗІ та з більшою ймовірністю інвестуватимуть у країни з гіршими інвестиційними умовами, такими як малий ринок, високі витрати входу на ринок, нижчі торговельні витрати; 4) граничне значення політичних зв'язків для ПЗІ є спадним за потенційним попитом країни-реципієнта, зростаючим за витратами на вихід на ринок країни-реципієнта та спадним за торговельними витратами.

Результати розробленої теоретичної моделі передбачають важливі висновки щодо розвитку фінансового сектора та удосконалення інституційного середовища країни. Здорові й розвинені фінансові ринки та сильні інституції можуть посприяти зростанню ефективності зарубіжних дочірніх підприємств і загалом підвищити конкурентоспроможність країни.

У третьому розділі «Інвестиційна політика Китаю як інструмент економічної експансії» подано характеристику прямих зарубіжних інвестицій Китаю в контексті зростання економічного впливу країни, розглянуто специфіку формування інвестиційної політики країни, а також особливості багатонаціональних підприємств, які сформувались в КНР.

Виявлено, що розвиток прямих зарубіжних інвестицій Китаю перебуває від самого початку під сильним впливом урядової політики і може бути приблизно розділений на 5 етапів. ПЗІ Китаю виникають у 1979 році в рамках довгострокової стратегії розвитку і до 1985 року залишаються під суворим контролем держави. Потоки ПЗІ Китаю у цей період дуже незначні: лише кілька державних корпорацій мали дозвіл здійснювати закордонне інвестування. Від 1986 року уряд Китаю починає заохочувати закордонне інвестування. Більше підприємств, як державної, так і приватної форм власності, перетворюються на БНП. Упродовж 1986–1991 рр.

щорічні потоки ПЗІ поступово зростають. Від 1992 року спостерігається сплеск ПЗІ, разом із швидкою лібералізацією внутрішнього ринку Китаю, яка викликала побоювання щодо втечі капіталів за кордон і потенційної втрати державних активів, що призвело до суворішого процесу видачі дозволів на здійснення ПЗІ. Відповідно, від 1995 року щорічні потоки ПЗІ Китаю сповільнилися і протягом 1995–2000 рр. вони залишались практично на одному рівні. І нарешті, від 2001 року з започаткуванням політики виходу на світові ринки поряд з приєднанням країни до СОТ і зростанням попиту на китайські товари у світі, починається стрімке зростання потоків ПЗІ Китаю, яке триває і досі.

Проаналізовано складну урядову систему регулювання ПЗІ, яка включає кілька різних державних інституцій, що визначають розмір та напрямки потоків ПЗІ Китаю. Державне регулювання ПЗІ у Китаї охоплює різні аспекти, зокрема: вивчення та схвалення капіталовкладень, заохочення певних видів інвестиційних проектів, систему контролю обміну валюти, управління активами державних підприємств, процедури моніторингу інвестиційної діяльності. В міру того як урядова політика щодо ПЗІ змінювалась від суворого обмеження відпливу капіталу з країни до заохочення зарубіжних інвестицій, система регулювання пристосовувалась до цих змін. Пропонується розділити процес формування державної політики регулювання зарубіжних інвестицій в КНР на наступні етапи: (1) Суворе обмеження ПЗІ Китаю до середини 80-х років ХХ ст.; (2) Впровадження урядом регулювання ПЗІ у середині 80-х років ХХ ст.; (3) Урядові заходи для заохочення ПЗІ у 90-х рр. ХХ ст.; (4) Початок втілення урядової стратегії експансії з початку 2000-х рр.; (5) Перехід до стратегії «прагнення перемог» з 2010 року.

Особливості китайського процесу інтернаціоналізації вимагають додавання до загальної теорії іноземного інвестування кількох специфічних чинників: дуже швидка інтернаціоналізація; інтернаціоналізація, яка досягається через організаційні (а не технологічні) інновації; розвиток стратегічних інновацій, які дозволяють фірмам використовувати їх пізній прихід на ринок та периферійний статус як перевагу.

Мотиви прямих закордонних інвестицій Китаю є надзвичайно багатогранними, але, проаналізувавши теоретичні і емпіричні дослідження, було запропоновано виділити такі основні типи: інвестиції з метою видобування природних ресурсів; інвестиції з метою отримання доступу до ринку; інвестиції з метою отримання доступу до стратегічних активів, таких як високі технології, бренди, мережі розподілу тощо; інвестиції з метою диверсифікації; інвестиції з метою підвищення ефективності.

Окремого аналізу заслуговує експансія малого та середнього китайського бізнесу (МСБ), оскільки він відрізняється від більшості міжнародних компаній. Виявлено, що при експансії за кордон малі підприємства Китаю стикаються з меншим числом перешкод, ніж аналогічні підприємства розвинених країн (30–40% бар'єрів на шляху інтернаціоналізації порівняно з західними конкурентами).

У четвертому розділі «Детермінанти прямих закордонних інвестицій китайських підприємств» здійснено емпіричний вимір впливу політичних зв'язків на прямі закордонні інвестиції китайських БНП і визначено основні

чинники, що впливають на місце призначення прямих закордонних інвестицій китайських підприємств.

Базуючись на тому, що специфічне інституційне середовище Китаю перетворює політичні зв'язки на важливу характеристику підприємства, на яку треба зважати при дослідженні економічної експансії Китаю, було побудовано емпіричні моделі, основною метою яких була перевірка гіпотез теорії, розробленої у розділі 2. Відповідно до специфіки статистичних даних (про заснування закордонних дочірніх підприємств протягом певного періоду часу) і до гіпотез, які потрібно перевірити, було побудовано дискретну модель виживання, використовуючи комплементарну подвійно-логарифмічну регресію, в якій подія визначається, коли компанія вперше здійснює ПЗІ, тобто перетворюється на БНП. Модель виживання використовується замість регресійної логістичної моделі в основному через цензуровані спостереження в масиві даних.

Якщо ми припустимо, що події генеруються за неперервною моделлю пропорційних ризиків Кокса, то відповідна дискретна комплементарна подвійно-логарифмічна модель, що використовується у цьому дослідженні, може бути записана так:

$$\log[-\log(1 - p_{it})] = \alpha(t) + \beta_1 TPF_{it} + \beta_2 politicalconnection_{it} + \beta_3 firmkl_{it} + \beta_4 age_{it} + \beta_5 edu_{it}, \quad (2)$$

де p_{it} – це умовна ймовірність того, що компанія і зробить свою першу ПЗІ в році t , тобто перетвориться на нову БНП, за умови, що підприємство ніколи не здійснювало ПЗІ до року t . Коефіцієнти незалежних змінних такі самі, як у базовій неперервній моделі пропорційних ризиків і мають таке саме пояснення. $\alpha(t)$ – це дискретний базовий ризик, інтегрований кожного року, який є функцією часу.

Щоб пояснити рішення окремої компанії і щодо здійснення ПЗІ, у модель було включено різноманітні характеристики цієї компанії та часові змінні: коефіцієнт загальної продуктивності факторів (TPF), показники політичних зв'язків, інституційного середовища, залежності від зовнішнього фінансування, індикатори людського капіталу фірми, коефіцієнт співвідношення капітал-праця для підприємства, фіктивні змінні регіонів та провінцій, і галузей. Оскільки для нашого дослідження надзвичайно важливо адекватно виміряти політичні зв'язки, у моделі застосовувалось кілька вимірів близькості підприємства до влади, щоб перевірити, чи результати залежать від способу вимірювання цього показника. Тому показник політичних зв'язків оцінювався за: кількістю директорів з політичними зв'язками; кількістю директорів з політичними зв'язками, зваженою за посадами; простим і зваженим відсотком директорів з політичними зв'язками; кількістю директорів, які займали посади найвищого рівня, і також за допомогою фіктивної змінної, яка дорівнює одиниці, якщо у компанії є хоча б один директор з політичними зв'язками.

Результати комплементарної подвійно-логарифмічної регресії основної моделі наведено у табл. 1. Підсумовуючи можна зазначити, що основна емпірична модель підтвердила теоретичні гіпотези, виведені у попередньому розділі, а також збігається з результатами інших емпіричних досліджень, а саме: вища загальна продуктивність факторів та сильніші політичні зв'язки можуть збільшити

ймовірність перетворення фірми на нову БНП. Результати щодо оцінки важливості політичних зв'язків з використанням різних способів їхнього виміру продемонстрували, що не лише кількість директорів з політичними зв'язками, але також інтенсивність їхніх особистих політичних зв'язків відіграє важливу роль при збільшенні ймовірності перших ПЗІ. Окрім того, знайдено свідчення, що рівень освіти директорів також важливий при прийнятті рішення щодо ПЗІ.

Таблиця 1

Дискретний аналіз основної моделі виживання

Подія: перетворення на нову БНП	ОЗ	1 (сума)		2 (зважена сума)		3 (відсоток)		4 (зважений відсоток)		5 (фіктивна змінна)		6 (високо- посадовці)	
		коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП
log TRF	+	0,47***	0,14	0,47***	0,14	0,49***	0,14	0,49***	0,14	0,48***	0,14	0,49***	0,1
показник політич- них зв'язків	+	0,27***	0,09	0,14***	0,05	0,049***	0,01	0,025***	0,008	0,49**	0,24	0,84**	0,4
середній рівень освіти	+	0,64**	0,33	0,66**	0,32	0,67**	0,32	0,68**	0,32	0,67**	0,32	0,64**	0,3
середній вік	+	0,004	0,05	0,001	0,05	0,007	0,05	0,004	0,05	0,02	0,05	0,02	0,0
log фондоозброє- ності	+/-	-0,06	0,25	-0,05	0,25	-0,04	0,24	-0,03	0,24	-0,01	0,23	0,001	0,2
фіксовані ефекти галузі (СГК)		так		так		так		так		так		так	
фіксовані ефекти місця розташу- вання		так		так		так		так		так		так	
кількість спостережень		3458		3458		3458		3458		3458		3458	
log псевдоправдо- подібності		-341,63		-340,82		-342,24		-341,74		-343,17		-343,52	

Примітка: «***», «**», та «*» позначають значимість на рівні 1%, 5% та 10% відповідно.

Теоретична модель, сформульована у розділі 2, зумовлена особливим інституційним середовищем Китаю. При проведенні теоретичного аналізу припускається, що політичні зв'язки допомагають послабити обмеження ліквідності з якими стикаються підприємства, і отже, збільшують ймовірність перетворення фірми на БНП. Була здійснена емпірична перевірка, використовуючи показники якості інституційного середовища і залежності від зовнішнього фінансування, і спроба знайти канали, через які політичні зв'язки впливають на ПЗІ. Для цього кожне підприємство отримало свій показник якості інституційного середовища через індекс NERI зі звіту маркетизації провінцій Китаю. У нашу модель включено як самий індекс, так і член, що характеризує взаємодію індексу з політичними зв'язками у моделі виживання комплементарної подвійно-логічній моделі. Оскільки індекс розраховується для окремих провінцій та регіонів, фіксовані ефекти місця розташування у аналізі слід опустити і враховувати лише фіксовані ефекти галузі. Результати наведено у табл. 2.

Загалом, результати цього аналізу відповідають гіпотезі про те, що якість інституційного середовища є важливим чинником для здійснення перших ПЗІ і що цінність політичних зв'язків прямо впливає зі слабкості інституцій і фінансового ринку. Для підприємств, які оперують на зрілому фінансовому ринку і у доброму інституційному середовищі, політичні зв'язки не є ключовими при здійсненні перших ПЗІ. Лише для підприємств, що діють на недорозвинутому ринку капіталу,

де позики не розподіляються ефективно, політичні зв'язки можуть допомогти підприємству послабити їхні обмеження ліквідності і надати перевагу при конкуренції з іншими підприємствами, які не мають політичних зв'язків.

Таблиця 2

Політичні зв'язки і інституційне середовище в контексті здійснення ПЗІ підприємствами Китаю

Подія: перетворення на нову БНП	O3	1 (сума)		2 (зважена сума)		3 (відсоток)		4 (зважений відсоток)		5 (фіктивна змінна)		6 (високо-посадовці)	
		коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП
log TFP	+	0,6***	0,13	0,6***	0,13	0,62***	0,13	0,62***	0,13	0,62***	0,13	0,61***	0,13
показник політично зв'язків	+	0,49***	0,14	0,25***	0,07	0,09***	0,03	0,04***	0,01	0,83**	0,36	2,28***	0,82
якість інституцій	+	0,11***	0,04	0,12***	0,04	0,11***	0,04	0,12***	0,04	0,11**	0,05	0,09**	0,04
взаємодія якості інституцій і політичних зв'язків	-	-0,08**	0,04	-0,04**	0,02	-0,01**	0,007	-0,007**	0,003	-0,11	0,07	-0,64**	0,3
середній рівень освіти	+	0,68**	0,31	0,7**	0,31	0,7**	0,3	0,72**	0,3	0,73**	0,3	0,67**	0,3
середній вік	+	0,03	0,04	0,03	0,04	0,03	0,04	0,03	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
log фондоозброєності	+/-	0,16	0,18	0,16	0,18	0,16	0,17	0,17	0,17	0,18	0,17	0,14	0,18
фіксовані ефекти галузі (СГК)		так		так		так		так		так		так	
кількість спостережень		2455		2455		2455		2455		2455		2455	
log псевдоправдоподібності		-379,7		-378,6		-380,7		-380,04		-382,2		-381,12	

Примітка: «***», «**», та «*» позначають значимість на рівні 1 %, 5 % та 10 % відповідно.

Також для визначення залежності підприємств від зовнішнього фінансування як умовний індикатор реальних потреб китайських підприємств у зовнішньому фінансуванні було використано розраховане Р. Раджаном та Дж. Зінгалесом середнє значення частки зовнішнього фінансування підприємства для кожної галузі, тобто частку капітальних витрат, фінансовану з інших джерел, ніж притік готівкових коштів від операцій підприємства.

Отримані результати доводять, що показник ефекту взаємодії має очікуваний позитивний знак, незалежно від способу виміру політичних зв'язків. Варто відмітити, що вплив політичних зв'язків на ймовірність ПЗІ є мінімальним, коли залежність фірми від зовнішнього фінансування дорівнює нулю, незалежно від способу виміру політичних зв'язків. Загалом, проведений аналіз довів, що вплив політичних зв'язків на ймовірність перетворення на нове БНП є більшим при обмежені ліквідності, яке виникає і від недорозвиненості фінансового ринку Китаю, і від специфічних для певної галузі фінансових потреб підприємства.

Подальше дослідження зосереджене на чинниках, які визначають географічне розташування нових підприємств за кордоном, що їх засновують БНП Китаю, а також особливо на впливі політичних зв'язків та TFP на вибір країни-реципієнта інвестицій. TFP та політичні зв'язки можуть сильно вплинути на рішення БНП щодо місця здійснення інвестицій, як було доведено у розробленій теоретичній концепції у розділі 2. Фірми з кращими технологіями (які виміряні через TFP) мають вищі норми прибутку, а отже, можуть інвестувати у країни з менш сприятливим інвестиційним кліматом – наприклад, які потребують вищих постійних видатків, мають менший потенційний ринок чи

нижчі торгові витрати. Аналогічно, фірми з хорошими політичними зв'язками відчувають менше обмежень у ліквідності, а отже, з більшою ймовірністю зможуть інвестувати в країни з вищими витратами входження.

Основою на емпіричних дослідженнях щодо вибору місця здійснення закордонних інвестицій, виявлено, що і характеристики країни, і характеристики самого підприємства мають бути включені у структуру емпіричної моделі. На основі наукових праць і результатів, отриманих в попередніх розділах, основними характеристиками фірми, що входять у модель, були вибрані TFP, політичні зв'язки і середній рівень освіти директорів. Серед характеристик країни використано не лише традиційні показники гравітаційного аналізу, але також виміри культурних і політичних мереж, а також забезпеченість природними ресурсами, через високу концентрацію закордонних підприємств китайських БНП в Азії та інтенсивні дебати щодо експлуатації природних ресурсів китайськими БНП. У дослідженні використано унікальний набір даних щодо новостворених китайських БНП у 2012–2017 рр. Вибірка БНП отримана зі всіх компаній Китаю, офіційно зареєстрованих на китайських біржах, а саме Шеньчженьської фондової біржі та Шанхайської фондової біржі. Досліджено також відкладений вплив характеристик країни і підприємства від 2011 року на рішення щодо першої ПЗІ у 2012–2017 рр.

У розробленій теоретичній моделі граничне значення продуктивності ПЗІ задовольняє:

$$\ln \theta_i = \frac{1}{\sigma - 1} [\ln(G(\phi)) + \ln(\rho f_i - \mu f_x) - \ln A - \ln(1 - \tau^{1-\sigma})] \quad (3)$$

З цього слідує, що ймовірність заснування нового дочірнього закордонного підприємства дорівнює ймовірності того, що продуктивність фірми є вищою за порогову продуктивність, яку можна виразити, як функцію мікро- і макрохарактеристик – таких як продуктивність, політичні зв'язки, потенційний ринковий попит у країні-реципієнті, витрати на ведення торгівлі та витрати входження для ПЗІ.

$$\Pr(y_{ic} = 1) = \Pr(\theta_i > \theta_i) = \Pr \left\{ \theta_i > \left[\frac{G(\phi) \cdot (\rho f_i - \mu f_x)}{A \cdot (1 - \tau^{1-\sigma})} \right]^{\frac{1}{\sigma-1}} \right\} \quad (4)$$

Рівняння основної логістичної моделі може бути записане так:

$$\Pr(y_{ic} = 1) = \Phi(\alpha + \gamma X_i + \beta F_c + \varepsilon_{ic}). \quad (5)$$

Ліва сторона рівняння – це ймовірність того, що китайське БНП i вперше заснує закордонну дочірню компанію в іншій країні c протягом 2012–2017 рр. y_{ic} – це змінна дихотомічного (двійкового) відгуку, яка може набувати значення 1, якщо фірма i вперше заснувала хоча б одне дочірнє підприємство у зарубіжній країні c протягом 2012–2017 рр., або 0, якщо фірма не здійснювала ніяких прямих інвестицій у цій країні протягом зазначеного періоду.

$\Phi(\cdot)$ – це логістична кумулятивна функція розподілу. Незалежні змінні включають, як характеристики фірми, позначені як вектор X_i , так і характеристики країни, позначені як вектор F_c .

ε_{ic} – це залишковий член, що відображає не спостережувані чинники як на рівні фірми, так і на рівні країни.

Спершу було використано основну регресійну модель з припущенням, що характеристики країн мають однаковий вплив на неоднорідні фірми і вибір ними місця здійснення ПЗІ. Як видно з табл. 3, отримані результати узгоджуються з нашими попередніми дослідженнями у розділі 2 і попередній моделі.

Таблиця 3

**Аналіз на рівні фірми детермінант вибору місця здійснення ПЗІ
китайськими підприємствами**

Залежна змінна: заснування нової дочірньої компанії	H ₀	1 (сума)		2 (зважена сума)		3 (відсоток)		4 (зважений відсоток)		5 (фіктивна змінна)		6 (високо- посадовці)	
		коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП	коэф.	СП
TFR	+	0,67***	0,18	0,66***	0,17	0,69***	0,19	0,68***	0,19	0,69***	0,2	0,61***	0,16
Показник політичних зв'язків	+	0,43**	0,21	0,18**	0,09	0,07*	0,04	0,03*	0,02	0,7*	0,4	1,27**	0,67
Середній рівень освіти	+	0,93**	0,45	0,99**	0,46	0,95**	0,46	0,99**	0,47	0,95**	0,47	1,01**	0,47
ВВП	+	-0,01	0,01	-0,01	0,01	-0,01	0,01	-0,01	0,01	-0,01	0,01	-0,01	0,01
ВВП на душу населення	+	0,01	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02
Митні ставки	+	0,15	0,15	0,16	0,15	0,14	0,15	0,15	0,15	0,15	0,14	0,14	0,16
Відстань	+/-	0,12	0,3	0,12	0,3	0,1	0,3	0,11	0,3	0,12	0,29	0,1	0,3
Показник фондоозброєності країни	+/-	0,74***	0,17	0,74***	0,17	0,74***	0,18	0,74***	0,18	0,74***	0,17	0,74***	0,18
Забезпеченість кваліфікованою робочою силою	+/-	0,1***	0,03	0,1***	0,03	0,1***	0,03	0,1***	0,03	0,1***	0,03	0,1***	0,03
Забезпеченість природними ресурсами	+	0,65***	0,09	0,65***	0,09	0,65***	0,09	0,65***	0,09	0,64***	0,1	0,65***	0,09
Коефіцієнт концентрації етнічно китайського населення	+	0,08	0,06	0,08	0,06	0,08	0,06	0,08	0,06	0,08	0,06	0,08	0,06
Гуманітарна допомога	+	0,81***	0,23	0,8***	0,23	0,81***	0,23	0,81***	0,23	0,8***	0,23	0,81***	0,23
Двосторонні інвестиційні угоди	+	-0,04	0,31	-0,05	0,31	-0,04	0,31	-0,05	0,31	-0,05	0,31	-0,04	0,31
Фіксовані ефекти галузі		так		так		так		так		так		так	
Фіксовані ефекти провінції		так		так		так		так		так		так	
Кількість спостережень		12844		12844		12844		12844		12844		12844	
Псевдо R ²		0,29		0,29		0,28		0,28		0,28		0,29	
log псевдоправдопо- дібності		-357,24		-357,73		-359		-359,19		-359,64		-357,55	

Примітка: 1) «***», «**», та «*» позначають значимість на рівні 1 %, 5 % та 10 % відповідно; 2) наведено результати логістичної регресії, стандартні похибки є стійкими і згруповані на рівні фірми; 3) всі змінні використано у натуральних логарифмах за винятком вимірів політичних зв'язків, середнього рівня освіти, гуманітарної допомоги і двосторонніх інвестиційних угод.

TFR, політичні зв'язки і середній рівень освіти директорів фірми усі позитивно впливають на ймовірність того, що БНП Китаю заснує дочірнє підприємство у зарубіжній країні. Усі три оцінені коефіцієнти є статистично значимими і результати стійкі до різних вимірів політичних зв'язків. Результати основної моделі щодо характеристик країн не свідчать на користь здійснення горизонтальних інвестицій китайськими БНП. Змінні, які відповідають за мотиви пошуку ринку і уникнення тарифів, такі як ВВП, ВВП на душу населення, митні тарифи і відстань до країни-реципієнта, залишаються статистично не значимими,

незалежно від того, який вимір політичних зв'язків ми використовуємо. Натомість, результати, наведені у табл. 3, дозволяють дійти висновку про сильні мотиви здобуття конкурентної переваги. Також результати нашого дослідження свідчать на користь мережевої гіпотези.

Проведено також кілька додаткових досліджень за доповненими економетричними моделями, щоб більш детально дослідити специфіку вибору місця здійснення інвестицій китайськими БНП. Щоб дослідити більш детально переважання вертикальних ПЗІ серед БНП Китаю, до основної моделі було додано характеристики фірми – коефіцієнт фондоозброєності підприємства та інтенсивність використання кваліфікованої робочої сили у 2011 році. Також у модель включено члени, що характеризують взаємодію зазначених показників з характеристиками країни, а саме коефіцієнтом фондоозброєності країни і забезпеченістю її кваліфікованою робочою силою.

Було виявлено, що хоча БНП Китаю загалом надають перевагу заснуванню дочірніх підприємств у країнах, забезпечених капіталом, але не існує свідчень, що більш капіталоінтенсивні фірми прагнуть інвестувати у більш капіталозабезпечені країни. Втім, існує свідчення на користь вертикальних інвестицій з погляду кваліфікованої робочої сили.

Окремо було проаналізовано можливий відмінний вплив характеристик країни на фірми з різним рівнем TFP і політичних зв'язків. Була визначена взаємодія кожного з цих показників і характеристик країни. Результати доводять, що вплив таких характеристик країни, як ВВП, забезпеченість кваліфікованою робочою силою і природними ресурсами, буде відрізнятися для фірм з різним рівнем TFP. Хоча крос-державне дослідження на початку цього розділу продемонструвало, що порогове значення TFP для країни-реципієнта знижується з попитом потенційного ринку, виміряним за ВВП, вплив ВВП на ймовірність заснування нової дочірньої компанії зростає за TFP фірми. Чим вищим є TFP фірми, тим сильнішим є вплив ВВП. В свою чергу, ефект від забезпеченості країни кваліфікованою робочою силою і природними ресурсами знижується за TFP фірми. З іншого боку, характеристики країни мають однаковий вплив на фірми з різними рівнями політичних зв'язків. Але вплив політичних зв'язків для недержавних БНП Китаю, що інвестують у різні країни, за виключенням Гонконгу і податкових гаваней, виявився значно сильнішим, ніж для основної моделі, і крім того, для цієї вибірки уникнення митних тарифів також є ще одним значимим мотивом для здійснення ПЗІ. Наприкінці проведено перевірку щодо ендогенності для політичних зв'язків і TFP, але не виявлено жодних свідчень її існування для зазначених змінних.

У п'ятому розділі «Особливості посилення економічного впливу Китаю в країнах, що розвиваються» досліджено специфіку зовнішньоекономічних зв'язків Китаю з країнами, що розвиваються, окремо проаналізовано важливу Ініціативу «Пояс і шлях» як основу нарощування економічної експансії Китаю і розглянуто формування економічної осі Китай-Латинська Америка.

Визначено основні чинники, які зумовлюють специфіку зовнішньоекономічної політики Китаю щодо країн, що розвиваються, а саме: високий рівень економічного зростання, членство у Світовій організації торгівлі,

зростання потреби в енергоресурсах, позитивний імідж Китаю в очах країн, що розвиваються, зменшення впливу Заходу. Також визначено низку обмежуючих чинників, які в основному пов'язані з рівнем розвитку економіки КНР, а саме: ринкову економіку «дикого капіталізму»; експлуатацію робочої сили; недостатню захищеність робітників, занепад соціальної системи та системи охорони здоров'я; загальну орієнтацію на максимізацію прибутку; погіршення екологічних умов; недостатню корпоративні відповідальність та прозорість; нестача досвіду демократичного управління.

Зрозуміти поведінку китайських підприємств у країнах, що розвиваються, можна лише дослідивши внутрішній розвиток Китаю. Для моделювання впливу зростання в Китаї на країни, що розвиваються, використано модифіковану версію стандартної ГТАР-моделі. 57 галузей та 87 регіонів у базі даних ГТАР були згруповані у 26 галузей та 24 регіони відповідно до важливості цих галузей та регіонів у зовнішній торгівлі Китаю.

Результати наших прогнозних обрахунків наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Вплив зростання експорту Китаю на країни, що розвиваються (прогноз до 2025 р., база 2011 р.)

Регіон	Добробут				Експорт		Ефект від зміни умов торгівлі	
	При кількісному зростанні експорту з Китаю		При якісній зміні експорту з Китаю		При кількісному зростанні експорту з Китаю (%)	При якісній зміні експорту з Китаю (%)	При кількісному зростанні експорту з Китаю (млн. дол. у цінах 2011 р.)	При якісній зміні експорту з Китаю (млн. дол. у цінах 2011 р.)
	(млн. дол. у цінах 2011 р.)	%	(млн. дол. у цінах 2011 р.)	%				
Індія	361740	33,7	394490	36,7	28,89	47,05	-12379	10661
Решта Південної Азії	-962	-0,35	-159	-0,06	1,60	2,98	-1110	-517
Мексика	535	0,06	1000	0,11	-1,33	-2,37	175	489
Аргентина та Бразилія	1410	0,13	3134	0,28	-0,06	0,45	1072	2570
Решта Латинської Америки	3015	0,36	4703	0,56	-0,48	-0,26	2652	4251
СНД	9958	1,37	12914	1,77	1,34	2,34	9750	12039
Близький Схід та Північна Африка	23780	1,31	29108	1,60	-1,50	-1,50	22,592	27,568
Африка, на південь від Сахари	4904	0,96	7676	1,50	-0,24	0,80	4004	6439
Країни з найнижчим рівнем доходу	366065	17,9	402775	19,7	14,04	23,44	-9039	17592
Країни з середнім рівнем доходу	1184823	13,1	1308743	14,5	10,70	20,39	-11707	90130

Окремо було досліджено Ініціативу «Пояс і шлях», яка була запропонована Китаєм у 2013 році. Основне питання для дослідження, чи ініціатива справді стане «великим міжнародним суспільним благом», чи вона передусім служить Китаю, який прагне домінувати у світовій економіці.

Розглянуто шість економічних коридорів та акцентовано, що за останні п'ять років залученість країн-учасниць зросла. Ці заходи, з одного боку, слугували розвитку інфраструктури цих країн, а з іншого – зміцнювали геостратегічну роль Китаю. Аналіз продемонстрував, що Ініціатива є важливою платформою для учасників, які мають на меті посилити співпрацю та поєднати свої стратегії розвитку. Аналізуючи реакцію економічних показників Китаю на Ініціативу «Пояс і шлях», можна дійти висновку, що промислове виробництво та дані про зайнятість сигналізують про продовження помірнього зростання ВВП. Попри позитивні наслідки і широкі потенційні можливості Ініціативи «Пояс і шлях», деякі дослідники висловлюють занепокоєння щодо впливу Ініціативи на стабільність економік країн, які беруть в ній участь. Виокремлено 23 країни, для яких ризики, пов'язані з накопиченням зовнішньої заборгованості при реалізації проектів Ініціативи «Пояс і шлях» є особливо великими.

Одним з найважливіших напрямків економічної експансії Китаю є регіон Латинської Америки. Наслідки від експансії Китаю є різними для різних країн регіону. З одного боку, Мексика, Центральна Америка та Карибський регіон зіткнулись з потужним припливом китайських товарів на ринок США, який звів нанівець усі переваги, які ці країни мали від угод про вільну торгівлю та спеціальних ініціатив для карибських держав. З іншого боку, Південна Америка, особливо Чилі стали основними бенефіціарами від зростаючого попиту на сировину. Південна Америка перетворилась на одного з найбільших постачальників Китаю. Проте, варто зазначити, що експорт з Південної Америки до Китаю є дуже концентрованим, наприклад, у випадку Чилі 76% всього експорту до Китаю складає лише один товар – мідь.

З іншого боку, Болівія та країни Центральної Америки є винятком з загальної тенденції інтенсифікації зовнішньоекономічних зв'язків з Китаєм. І хоча Болівія опосередковано потрапляє в зону інтересів Китаю, що може призвести до покращання взаємин у найближчому майбутньому, то щодо країн Центральної Америки важко зробити якісь конкретні висновки. На перешкоді розвитку їхніх зв'язків з Китаєм аж до 2017 року стояли політичні питання визнання Тайваню.

Ще одним класичним прикладом економічної експансії Китаю можна вважати його відносини з країнами Африки. Відносини Китаю та країн Африки розвивалися протягом десятиліть від ідеологічно та політично детермінованих до все більш економічно зумовлених. Еволюція відносин Китаю та Африки аналогічна до еволюції відносин Китаю та інших зарубіжних країн, але в той же час ці відносини відображають унікальні характеристики Китаю більш чітко, ніж відносини з будь-яким іншим регіоном. В останні роки спостерігалось значне пожвавлення у відносинах Китаю і Африки. Новим у відносинах є сильний комерційний імпульс та економічні міркування, які підкріплюються економічними успіхами Китаю і посиленням його участі у світовій економіці.

Одним з основних чинників зацікавлення Китаю в експансії на Африканському континенті є доступ до природних ресурсів. Однак проведений аналіз доводить, що, незалежно від присутності ресурсів, у співпраці Китаю з африканськими країнами важливу роль відіграє також інфраструктура, фінансовий та телекомунікаційний сектори, при чому заходять на ці ринки не лише державні компанії Китаю.

У шостому розділі «Стратегії економічної експансії Китаю в країни, що розвиваються» проведено емпіричний аналіз детермінантів китайських ПЗІ, здійснено порівняння стратегій міжнародної економічної експансії Китаю в різні групи країн, що розвиваються, та запропоновано напрями оптимізації українсько-китайських зовнішньоекономічних відносин з врахуванням процесів економічної експансії Китаю.

Було визначено емпірично детермінанти китайських ПЗІ в Африці. Крім таких традиційних чинників, які впливають на процес закордонного інвестування, як пошук нових ринків чи політичні ризики, включено характерні для цього випадку чинники: обсяги африкансько-китайської торгівлі, іноземна допомога країнам Африки, китайські інжинірингові проекти в Африці та вплив політики глобалізації. Оскільки основну увагу у наукових дискусіях присвячено природним ресурсам Африки, у роботі досліджено вплив видобутку енергоносіїв (нафта, газ, вугілля) та мінеральних ресурсів (наприклад, бокситів, міді, заліза, золота тощо) на поведінку китайських інвесторів в Африці.

Згідно з методикою регресійного аналізу Тобіта, проведено оцінювання методом максимальної правдоподібності усіх даних про ПЗІ. Як і в багатьох здійснених дослідженнях ПЗІ, рівняння регресії побудоване згідно з специфікаціями гравітаційної моделі.

$$ODI_{it} = \alpha + \beta_1 MKT_{it-1} + \beta_2 XCH_{it-1} + \beta_3 ECI_{it-1} + \beta_4 NTR_{it-1} + \beta_5 RISK_{it} + \varepsilon_{it} \quad (6)$$

Залежна змінна ODI_{it} – це потоки китайських ПЗІ в країну-реципієнт i в період часу t , пронормована за кількістю населення країни-реципієнта, щоб уможливити порівняння між країнами різного розміру.

MKT_{it-1} – це вектор, який містить три ринкові чинники ПЗІ Китаю – $ВВП_n$, $PВВПрс$ і $PЗВВП$. ($ВВП_n$ – це логарифм валового внутрішнього продукту країни-реципієнта, обчисленого в доларах США. $PВВПрс$ – реальний дохід на душу населення країни-реципієнта, ще один часто використовуваний ринковий індикатор. $PЗВВП$ – рівень зростання реального доходу в країні-реципієнті, який дозволяє виміряти потенціал зростання ринку).

XCH_{it-1} – визначає ціну доларів США в національній валюті країни-реципієнта.

ECI_{it-1} – це вектор, що описує три змінні економічної взаємодії Китаю з країнами Африки – частка торгівлі з Китаєм у зовнішній торгівлі країни-реципієнта (XM), гуманітарна допомога, яку отримує країна-реципієнт від Китаю (Aid), підряди на виконання контрактів, отримані Китаєм від країни-реципієнта ($Proj$).

NTR_{it-1} – вектор, що характеризує природні ресурси країни-реципієнта і містить такі показники: $Engu$ та $Minl$. $Engu$ – це видобуток енергоносіїв (нафти, газу і вугілля), пронормований за валовим національним доходом (ВНД) країни-

реципієнта, а $Minl$ – це видобуток мінеральної сировини (бокситів, міді, золота, залізної руди тощо), нормалізований за ВНД.

$RISK_{it}$ – вектор, що включає 6 вимірів політичного ризику: ризику економічних умов ($Econ$), ризику політичної системи ($Polit$), ризику виникнення збройних конфліктів ($Cnfl$), ризику соціальної напруги ($Scnt$), корупційний ризик ($Crpt$), правові ризики (Law).

Деякі з класичних економічних чинників підтвердили свою значимість для ПЗІ Китаю у Африку. Зокрема, Китай воліє вкладати інвестиції в країни з більшим розміром ринку та хорошим потенціалом зростання, з відносно дешевою місцевою валютою та з кращими економічними умовами. Відповідно до стратегії пошуку ресурсів, на китайські ПЗІ впливає наявність корисних копалин в країні. Проте Китай не приймає рішення щодо вкладання інвестицій базуючись на обсягах виробництва енергії в країні. Але коли рішення про вкладання інвестицій прийняте, більші обсяги будуть спрямовуватись в країни, де виробництво енергії є більшим.

ПЗІ Китаю негативно реагують на зростання політичного ризику – цей результат цілком відповідає економічній теорії та здоровому глузду. Проте проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що зростання корупції в країні позитивно впливає на притік інвестицій з Китаю. Потрібно провести детальніший аналіз для більш чіткого розуміння взаємозв'язку між корупцією та інвестиціями у випадку Китаю та Африки.

Використаний у дослідженні метод Тобіта, який не враховує показники, що дорівнюють нулю, є одноступеневим. Однак рішення щодо здійснення інвестицій Китаєм в африканські країни може прийматись в два етапи. На першому етапі влада Китаю вивчає можливого африканського партнера і вирішує, інвестувати чи ні. На другому етапі, якщо рішення щодо інвестицій було позитивне, визначається розмір інвестицій, які будуть вкладені в дану африканську країну. Емпірично такий двоступеневий процес прийняття рішень може бути відображений за допомогою метода Гекмана, який було використано для визначення чинників китайських ПЗІ у Африці на основі рівняння (6). Було проведено дослідження з урахуванням фіктивних змінних політики та змінних взаємозв'язку.

На першому етапі – так званому «етапі вибору» – Китай вирішує, в яку з африканських країн інвестувати. У роботі припускаємо, що цей вибір базується на оцінці витрат та виграшів з погляду Китаю. Якщо виграш перевищує витрати, китайські інвестори приймають рішення про здійснення інвестицій, в іншому випадку таке рішення не приймається. У дослідженні застосовано всі незалежні змінні в рівнянні (6), які, вочевидь, визначають витрати і/або прибутки Китаю. Перший етап за методом Гекмана буде виглядати так:

$$D_{it} = \alpha + \beta_1 MKT_{it-1} + \beta_2 XCH_{it-1} + \beta_3 ECI_{it-1} + \beta_4 NTR_{it-1} + \beta_5 RISK_{it} + \mu_{it} \quad (7)$$

де D_{it} – прихована залежна змінна. Це бінарний показник, який дорівнює 1, якщо Китай здійснює інвестиції в країну i в році t ($I(ODI_t > 0) = 1$; інакше 0). Усі залежні змінні такі ж як у рівнянні (6). Регресія панельних даних з випадковим ефектом проводиться за рівнянням (7), причому охоплюються усі спостереження, включаючи 0.

В ході дослідження отримано результати, які подібні до результатів дослідження за методикою Тобіта. Перший етап дослідження за методикою Гекмана дає матеріал для емпіричного аналізу, які саме чинники приваблюють інвестиції з Китаю. Також він допомагає вирішити технічну проблему з помилкою вибірки. Для цього Гекман запропонував обчислювати обернене співвідношення Мілза для кожної країни i в рік t з першого етапу регресії. Обернене співвідношення Мілза дозволяє отримати інформацію про неспостережувані чинники, які також впливають на рішення щодо ПЗІ в Африку. Потім це співвідношення додається на другій стадії регресії і використовується як незалежна змінна, щоб врахувати вплив інших чинників, які можуть визначати рішення Китаю щодо того, яку суму інвестувати в африканські країни.

На другому етапі Китай приймає рішення щодо обсягів інвестицій у вибрані африканські країни. Рішення на цій стадії залежить від оцінки «затрати-прибутки» китайських ПЗІ. Усі незалежні змінні рівняння (7) також використовуються на другій стадії регресії. На додаток в рівняння вводиться обернене співвідношення Мілза. Отже, на другому етапі рівняння приймає такий вигляд:

$$ODI_{it} = \alpha + \beta_1 MKT_{it-1} + \beta_2 XCH_{it-1} + \beta_3 ECI_{it-1} + \beta_4 NTR_{it-1} + \beta_5 RISK_{it} + Mills_{it} + v_{it}, \quad (8)$$

де ODI_{it} – це залежна змінна, при чому враховуються тільки позитивні значення ODI . Оцінюємо сукупність даних за методом найменших квадратів, при чому для оцінки ефекту країни і часу, додаємо фіктивні змінні країни і року.

Обернене співвідношення Мілза, $Mills_{it}$, виявилось значимим, отже, можна зробити висновок, що справді, є деякі додаткові чинники, які впливають на прийняття рішення щодо обсягів інвестицій у африканські країни. Додаючи обернене співвідношення Мілза, ми уникаємо проблеми помилки вибірки.

Отже, загалом за результатами двох емпіричних моделей можна зробити висновок, що інвестиційна стратегія Китаю не змінилась після 2013 року. В основному інвестиціям сприяє більший розмір ринку, кращі економічні умови та вищий рівень корупції. Але відбулися також певні зміни – хоча інвестиції як і раніше концентруються в країнах, багатих на корисні копалини, але значення мінеральних ресурсів стало більш вагомим, порівняно з енергоресурсами. Серед енергоресурсів зросло значення нафти.

Порівняння стратегій економічної експансії Китаю в Латинській Америці та Африці дає можливість виокремити ряд спільних рис: в сфері зовнішньоторговельних відносин домінує вивезення з регіонів сировини, експорт туди готової продукції, що призводить до значних торговельних дефіцитів в країн регіону. ПЗІ зосереджені в галузях видобування природних ресурсів, або на пов'язаній інфраструктурі, тоді як інвестиції з обох регіонів в Китай практично відсутні. Обидва регіони зацікавлені не лише в інвестиціях у наукові розробки, але й у пов'язаному з ними трансфером технологій і досвіду. В обох регіонах Китай демонструє готовність до підписання більшої кількості двосторонніх угод про ЗВТ, а також готовність співпрацювати з будь-якими режимами. При цьому стратегії економічної експансії Китаю в країни Африки і Латинської Америки характеризуються також низкою відмінностей, пов'язаних зі специфікою

економічного середовища країн регіонів. Так, зокрема, економічна експансія Китаю в Африці відбувається швидшими темпами і з мінімальними перешкодами, при цьому часто завдаючи збитків національній економіці країн-реципієнтів. Китай схильний завозити в Африку своїх робітників і підтримувати існуючі корупційні схеми, але при цьому розглядає цей регіон як потенційну виробничу базу. Співпраця з Китаєм для багатьох країн Африки стала поштовхом для економічного зростання. В Латинській Америці експансія розвивається значно повільнішими темпами, країни регіону за деякими винятками слабше прив'язані до Китаю, мають більш диверсифіковану географічну структуру зовнішньоекономічних зв'язків, краще захищають свої економічні інтереси. Однак регіон постраждав від процесів деіндустріалізації зумовлених нещодавніми високими цінами на сировинні товари, не зумівши використати їх для реформування і підвищення конкурентоспроможності своїх економік, також спостерігаються негативні процеси нелегальної міграції та трафіку наркотиків.

При аналізі відносин Китаю та України виявлено, що деформована структура експорту та імпорту, яка характеризується низькою часткою високотехнологічної продукції в експорті та переважанням високотехнологічного імпорту над експортом, призводить до зовнішньої технологічної залежності і поглиблення структурних диспропорцій економіки України. Технологічна відсталість промислових підприємств, низький рівень наукомісткості продукції посилюється також неефективною державною політикою та недосконалим інституційним забезпеченням міжнародного співробітництва, відсутністю дієвих інструментів підтримки інноваційних підприємств.

Емпірична модель, за допомогою якої було проаналізовано потоки інвестицій з Китаю в Україну, виглядає так:

$$FDI_t = a + \beta_1 FDI_{t-1} + \beta_2 MS_t + \beta_3 IL_t + \beta_4 TO_t + \beta_5 CT_t + \beta_6 HC_t + \beta_7 I_t + \beta_8 Crpt_t + \beta_9 EF_t + \beta_{10} EU_t + \beta_{11} ER_t + \beta_{12} Recession_t \quad (9)$$

де FDI_t – це потоки інвестицій з Китаю в Україну за рік t ; FDI_{t-1} – лагова змінна потоків інвестицій з Китаю в Україну; MS_t – змінна розміру ринку України за рік t ; IL_t – змінна рівня доходу в Україні за рік t ; TO_t – це торговельна відкритість країни за рік t ; CT_t – рівень корпоративного податку в Україні за рік t ; HC_t – змінна людського капіталу за рік t ; I_t – це показник якості інфраструктури за рік t ; $Crpt_t$ – індекс корупції в країні за рік t ; EF_t – змінна, що відображає рівень економічної свободи за період t ; EU_t – фіктивна змінна, яка відображає підписання угоди про Зону вільної торгівлі з ЄС; ER_t – змінна, що відображає коливання валютного курсу гривні щодо долара за рік t ; $Recession_t$ – фіктивна змінна, що відображає два великі періоди рецесії: від 2008 до 2010 рр. внаслідок глобальної кризи у 2014–2016 рр. внаслідок анексії Криму і бойових дій на Сході країни.

Проведене у розділі емпіричне дослідження дозволило виокремити наступні чинники, які сприяють посиленню зацікавлення китайських інвесторів в українських ринках: відкритість та економічна свобода, збільшення ринкового

потенціалу, успішні інвестиції в минулому; підписання Угоди про асоціацію з ЄС і подальше посилення євроінтеграційних процесів в Україні. Серед небезпек, пов'язаних з інвестиціями з Китаю, слід, перш за все, відмітити підтримку деяких корупційних схем. Відповідно, подальша інвестиційна співпраця Китаю та України має спиратись на ефективну антикорупційну програму уряду. Іншими необхідними заходами є активізація захисту прав інтелектуальної власності та посилення маркетингового супроводу для просування вітчизняної продукції на китайському ринку. Слід відзначити, що ефективним інструментом є не лише співпраця на урядовому рівні, але також на регіональному та місцевому.

Серед перешкод для розвитку міжнародної економічної співпраці між Україною та Китаєм назвемо наступні: недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень взаємних офіційних візитів, посередники у торгівлі, коливання китайського ринку, мовні та культурні бар'єри тощо. Основні переваги України включають: сприятливе розташування, науково-технічний потенціал, відсутність політичних спорів.

Проведений аналіз форм співпраці та домінантних тенденцій у зовнішньоекономічних відносинах між Україною та Китаєм дозволяє зробити висновок, що існуючі елементи співробітництва та перспективи його розвитку загалом відповідають як національним економічним інтересам України, так і зовнішньополітичному курсу України на євроінтеграцію. В контексті раціональних перспектив розвитку двосторонніх торговельних відносин з Китаєм необхідна розробка гармонізованої с партнерами стратегії диверсифікації експортно-імпортних операцій з метою протидії зовнішньоторговельній залежності від ЄС і РФ та поліпшення торговельного балансу за рахунок поглиблення торговельних відносин з країнами АТЕС, зокрема з Китаєм. Європейський Союз зацікавлений у концептуалізації та модернізації стратегії співпраці з Китаєм оскільки ця країна є регіональним лідером у Азії та другим торговельним партнером ЄС у міжнародній торгівлі. Формування і розвиток інституціональної бази стратегії співробітництва з КНР покращить конкурентні позиції економіки України, надасть додаткові інструменти впливу при проведенні переговорного процесу щодо євроінтеграційного процесу. Китай доцільно розглядати не тільки як важливого партнера та учасника інтеграційних угруповань, зокрема БРІКС, ШОС, АСЕАН, з окремими з яких Україна має економічні та політичні відносини, але і як окремий географічний вектор зовнішньоекономічної діяльності на рівні з країнами СНД та ЄС. Саме завдяки співпраці з КНР Україна може уникнути деяких негативних наслідків євразійської інтеграції та прискорити свій вступ до ЄС. Крім того, сприятливою тенденцією відзначається участь двох країн у СОТ, як організації, яка мінімізує тарифні бар'єри.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано концептуальне розв'язання наукової проблеми щодо розкриття закономірностей економічної експансії Китайської Народної Республіки до країн, що розвиваються, за умов загострення впливу

глобальної конкуренції. Проведене дослідження дало змогу зробити наступні висновки:

1. Економічний підйом Китаю та політичні та геополітичні можливості, які впливають з цього, додають новий шар емпіричної складності та теоретичного виклику існуючим теоріям економічної експансії. Очевидно, що для аналізу стратегії КНР за останні 30 років доводиться поєднувати традиційні теоретичні погляди – наприклад, теорію гегемонічної стабільності та світ-системну теорію – які розглядають експансію в ліберально-інституціоналістичному аспекті, з поглядами неограмшіанців, які наголошують на поєднанні державної влади з соціально-економічною структурою капіталізму (питання, яке є надзвичайно актуальним при аналізі економічної моделі Китаю). Існують також різні підходи щодо трактування економічної експансії: по-перше, як процесу цілеспрямованої агресивної зовнішньоекономічної політики, яка зараз активно практикується деякими країнами, що розвиваються; по-друге, як пасивного накопичення економічного впливу, що виникає як «побічний ефект» при швидкому економічному зростанні. Міжнародна економічна експансія складається з кількох ключових елементів: поточного і прогнозованого розміру економіки країни та її зовнішньоекономічних операцій (для оцінки цього виміру експансії використовуються ринкові індикатори: обсяг ВВП, темпи зростання ВВП, обсяг основних зовнішньоекономічних операцій, відносна частка країни-лідера у зовнішньоекономічних операціях (торгівлі, інвестиціях тощо) третіх країн тощо); готовності окремих країн до міжнародної економічної кооперації і розробки та впровадження спільних домовленостей (міжнародних економічних норм) чи просування інші спільно узгоджені дії (для виміру використовуються такі показники як вектор Шеплі, індекс Бенжара, показник Колемана тощо); «м'якої сили» (soft power), тобто позаекономічних методів впливу на конкурентів та партнерів.

2. В рамках формулювання основних характеристик стратегії глобальної економічної експансії Китаю визначено інструменти економічної експансії Китаю, що охоплюють п'ять таких сфер: інтенсивне зростання зовнішньоторговельних операцій; прямі закордонні інвестиції; Ініціатива «Пояс і шлях»; багатосторонні фінансові установи; інтернаціоналізація юаня.

3. Етапи формування стратегії економічної експансії КНР можна розділити на дві великі групи: до 2010 року Пекін послідовно втілював на міжнародній арені стратегію «стриманого зростання», в рамках якої Китай нарощував участь у міжнародному поділі праці, здійснив перехід від економічної моделі «зграї гусей» на основі динамічних порівняльних переваг до нової горизонтальної регіональної інтеграції на чолі з Китаєм, став основним двигуном зростання регіональної торгівлі та економічної інтеграції, перетворившись на глобального лідера в міжнародній торгівлі товарами і другу за величиною економіку в світі. Від 2010 року Пекін несподівано став більш агресивним і безкомпромісним у своїй риторичі і зовнішній політиці, облишив «стриману» стратегію і перейшов до стратегії «прагнення перемог», яка може бути описана як рішуче прагнення Китаю потужніше впливати на ситуацію у світі. Після 2010 року швидко зростаючий попит Китаю на енергоносії посилив конкуренцію і загострив

конфлікти у світовій економіці, ринкові показники Китаю впливають на глобальні фінансові і сировинні ринки, китайська валюта збільшила свій вплив у регіональному і глобальному масштабі, а світові фінансові установи стали чутливими до монетарної політики Пекіна, а вплив прямих інвестицій з Китаю відчувається у всьому світі.

4. Для розуміння і теоретичного обґрунтування явища економічної експансії КНР слід враховувати специфічні взаємозв'язки, які склались у внутрішній економіці країни, а саме вплив державного регулювання на прийняття рішень підприємствами щодо обсягів і напрямків міжнародної економічної експансії, зокрема, у вигляді ПЗІ. Цей вплив здійснюється не лише завдяки адміністративному регулюванню чи економічним інструментам політики, але також і за рахунок такого специфічного для Китаю каналу, як зрощення влади і бізнесу. Наявні емпіричні свідчення доводять, що політичні зв'язки відіграють важливу роль для діяльності компанії, зокрема для залучення фінансування, необхідного для зовнішньоекономічної діяльності. Особливо важливим їх вплив є у країнах з слабким інституційним середовищем.

5. У роботі запропоновано розроблену автором теоретичну модель на основі дослідження Е.Гелпмана, яка зосереджується на впливі продуктивності та специфічного чинника – рівня політичних зв'язків підприємства на рішення щодо прямих закордонних інвестицій та на вибір місця для їхнього здійснення. З теорії випливає низка гіпотез, які у наступних розділах емпірично перевірені: 1) зростання показника політичних зв'язків та зростання продуктивності збільшують ймовірність ПЗІ; 2) граничне значення продуктивності для ПЗІ є спадним за потенційним ринковим попитом країни-реципієнта, зростаючим за вхідними витратами для здійснення ПЗІ у країні, що приймає, та спадним за торговельними витратами; 3) підприємства з вищою продуктивністю з більшою ймовірністю будуть здійснювати ПЗІ та з більшою ймовірністю інвестуватимуть у країни з гіршими інвестиційними умовами, такими як малий ринок, високі витрати входу на ринок, нижчі торговельні витрати; 4) граничне значення політичних зв'язків для ПЗІ є спадним за потенційним попитом країни-реципієнта, зростаючим за витратами на вихід на ринок країни-реципієнта та спадним за торговельними витратами.

6. Від 2001 року з започаткуванням політики виходу на світові ринки поряд з приєднанням країни до СОТ і зростанням попиту на китайські товари у світі, починається стрімке зростання потоків ПЗІ Китаю, яке триває і досі. У міру послаблення урядового контролю за ПЗІ, вони починають все більше і більше визначатися власними комерційними мотивами підприємств Китаю, а не урядовим політичним курсом. Щоб бути схваленими і здійсненими, проект ПЗІ в Китаї має відповідати двом критеріям: підприємство Китаю має вважати цей проект прибутковим і доцільним, а уряд має погодитися, що цей проект відповідає інтересам країни. Основні інвестори в зарубіжних країнах – це великі державні підприємства. Для них зацікавленість уряду може бути більш важливою, ніж економічні розрахунки. З урахуванням вагомої ролі уряду в економіці Китаю, ПЗІ слід розглядати як частину більшого процесу економічних реформ та політичної діяльності, а не як суто підприємницькі операції.

7. Особливості китайського процесу інтернаціоналізації вимагають додавання до загальної теорії іноземного інвестування кількох специфічних чинників: дуже швидка інтернаціоналізація; інтернаціоналізація, яка досягається через організаційні (а не технологічні) інновації; розвиток стратегічних інновацій, які дозволяють фірмам використовувати їх пізній прихід на ринок та периферійний статус як перевагу. Мотиви прямих закордонних інвестицій Китаю є надзвичайно багатограними, але проаналізувавши дослідження і емпіричні свідчення, запропоновано виділити такі основні типи:

- 1) інвестиції з метою видобування природних ресурсів;
- 2) інвестиції з метою отримання доступу до ринку;
- 3) інвестиції з метою отримання доступу до стратегічних активів, таких як високі технології, бренди, мережі розподілу тощо;
- 4) інвестиції з метою диверсифікації;
- 5) інвестиції з метою підвищення ефективності.

8. Емпіричні результати з розроблених моделей підтверджують, що політичні зв'язки, поряд з продуктивністю, є важливим чинником, який впливає на рішення щодо здійснення ПЗІ для китайських фірм, офіційно зареєстрованих на біржі. Отримані результати підкріплюють виведені теоретичні гіпотези про те, що фірма з хорошими зв'язками з владою має більше шансів перетворитись на нове БНП порівняно з аналогічною фірмою без таких зв'язків. Результати також доводять, що людський капітал, виміряний через середній рівень освіти директорів, також є важливим чинником, що впливає на ПЗІ фірми. Виведені теоретичні гіпотези щодо характеру впливу політичних зв'язків на ПЗІ через обмеження ліквідності і якість інституційного середовища, також знайшли своє підтвердження при емпіричному дослідженні. Результати аналізу доводять, що фірми більше виграють від існування політичних зв'язків, якщо вони розміщені на території з менш розвиненим фінансовим ринком, або мають вищі потреби у зовнішньому фінансуванні, що пов'язані з технологіями, притаманними їхній галузі. Основним каналом, через який політичні зв'язки впливають на ПЗІ, визначено позичкове фінансування, що є результатом фінансових обмежень і великого обсягу початкових капіталовкладень, необхідних для здійснення фірмою ПЗІ вперше.

9. У роботі досліджено чинники, які впливають на вибір країни для здійснення ПЗІ китайськими БНП, за використання як мікро- так і макрохарактеристик. Результати доводять, що граничні політичні зв'язки є вищими для країн з вищими витратами на входження, що відповідає гіпотезі про те, що політичні зв'язки полегшують отримання зовнішнього фінансування в умовах обмежень ліквідності і високих витрат на входження. Аналіз показав існування сильних мотивів для БНП Китаю для входження у країни, добре забезпечені капіталом, кваліфікованою робочою силою і природними ресурсами. БНП Китаю також з більшою ймовірністю інвестуватимуть у країни, в яких є міцні політичні зв'язки з Китаєм, виміряні через проекти гуманітарної допомоги, які пропонує Китай країнам – потенційним реципієнтам інвестицій.

10. Ініціатива «Пояс і шлях» може мати значний вплив на світову торгівлю та глобальний економічний розвиток у найближчі роки, забезпечити стратегічні можливості для Китаю і країн-учасниць, зміцнити економічні відносини між

азійським і європейським континентом і відкрити шляхи до Африки і Південної Америки. Очікується, що Ініціатива «Пояс і шлях» допоможе поліпшити транспортну, енергетичну та комунікаційну інфраструктуру в пов'язаних країнах у найближчі десятиліття, за умови втілення та фінансування державними та приватними інвестиційними ресурсами. Серед реальних наслідків ініціативи, суттєвими є також міркування щодо регіонального розвитку та геостратегічні аспекти. У роботі розглянуто шість економічних коридорів та акцентовано, що за останні п'ять років залученість країн-учасниць зросла. Аналізуючи реакцію економічних показників Китаю на Ініціативу «Пояс і шлях», можна дійти висновку, що промислове виробництво та дані про зайнятість сигналізують про продовження помірнього зростання ВВП. При цьому виокремлено низку країн, для яких участь в Ініціативі може мати певні негативні наслідки і викликати опір експансії КНР.

Одним з найважливіших напрямків економічної експансії Китаю є регіон Латинської Америки та Африки. Наслідки від експансії Китаю є різними для різних країн регіону. З одного боку, Мексика, Центральна Америка та Карибський регіон зіткнулись з потужним припливом китайських товарів на ринок США, який звів нанівець усі переваги, які ці країни мали від угод про вільну торгівлю та спеціальних ініціатив для карибських держав. З іншого боку, Південна Америка, особливо Чилі стали основними бенефіціарами від зростаючого попиту на сировину. У роботі проаналізовано емпіричні детермінанти ПЗІ Китаю в країнах Африки. Ці детермінанти включали класичні економічні чинники, деякі чинники, специфічні для відносин Китай-Африка та чинники китайської урядової політики, які позначаються на ПЗІ Китаю. Деякі з класичних економічних чинників підтвердили свою значимість для ПЗІ Китаю у Африку. Відповідно до стратегії пошуку ресурсів, на китайські ПЗІ впливає наявність корисних копалин в країні. Проте Китай не приймає рішення щодо вкладання інвестицій базуючись на обсягах виробництва енергії в країні. ПЗІ Китаю негативно реагують на зростання політичного ризику. Проте проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що зростання корупції в країні позитивно впливає на притік інвестицій з Китаю. Потрібно провести детальніший аналіз для більш чіткого розуміння взаємозв'язку між корупцією та інвестиціями у випадку Китаю та Африки.

11. Порівняння стратегій економічної експансії Китаю в Латинській Америці та Африці дає можливість виокремити ряд спільних рис: в сфері зовнішньоторговельних відносин домінує вивезення з регіонів сировини, експорт готової продукції, що призводить до значних торговельних дефіцитів в країн регіону. ПЗІ зосереджені в галузях видобування природних ресурсів, або на пов'язаній інфраструктурі, тоді як інвестиції з обох регіонів в Китай практично відсутні. Обидва регіони зацікавлені не лише в інвестиціях у наукові розробки, але й у пов'язаному з ними трансфером технологій і досвіду. В обох регіонах Китай демонструє готовність до підписання більшої кількості двосторонніх угод про ЗВТ, а також готовність співпрацювати з будь-якими режимами. При цьому стратегії економічної експансії Китаю в країни Африки і Латинської Америки характеризуються також низкою відмінностей, пов'язаних зі специфікою економічного середовища країн регіонів. Так, зокрема, економічна експансія

Китаю в Африці відбувається швидшими темпами і з мінімальними перешкодами, при цьому часто завдаючи збитків національній економіці країн-реципієнтів. Китай схильний завозити в Африку своїх робітників і підтримувати існуючі корупційні схеми, але при цьому розглядає цей регіон як потенційну виробничу базу. Співпраця з Китаєм для багатьох країн Африки стала поштовхом для економічного зростання. В Латинській Америці експансія розвивається значно повільнішими темпами, країни регіону за деякими винятками слабше прив'язані до Китаю, мають більш диверсифіковану географічну структуру зовнішньоекономічних зв'язків, краще захищають свої економічні інтереси. Однак регіон постраждав від процесів деіндустріалізації зумовлених нещодавніми високими цінами на сировинні товари, не зумівши використати їх для реформування і підвищення конкурентоспроможності своїх економік, також спостерігаються негативні процеси нелегальної міграції та трафіку наркотиків.

12. Зовнішньоекономічні стосунки України і КНР характеризуються деформованою структурою експорту та імпорту з низькою часткою високотехнологічної продукції в експорті та переважанням високотехнологічного імпорту над експортом. Проведене емпіричне дослідження дозволило виокремити наступні чинники, які сприяють посиленню зацікавлення китайських інвесторів в українських ринках: відкритість та економічна свобода, збільшення ринкового потенціалу, успішні інвестиції в минулому; підписання Угоди про асоціацію з ЄС і подальше посилення євроінтеграційних процесів в Україні. Серед небезпек, пов'язаних з інвестиціями з Китаю, слід, перш за все, відмітити підтримку деяких корупційних схем. Відповідно, подальша інвестиційна співпраця Китаю та України має спиратись на ефективну антикорупційну програму уряду. Серед перешкод для розвитку міжнародної економічної співпраці між Україною та Китаєм назвемо наступні: недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень взаємних офіційних візитів, посередники у торгівлі, коливання китайського ринку, мовні та культурні бар'єри тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Українець Л. А. Економічна експансія Китаю в країни, що розвиваються: монографія / Л. А. Українець. – Львів: ПАІС, 2019. – 480 с. (27,0 д.а.).

Колективні монографії

2. Ukrainets L.A. Strategic priorities of Ukrainian-Chinese foreign economic relations / L.A. Ukrainets // Sustainable development under the conditions of European integration / [editorial board Darko Bele, Lidija Weis, Nevenka Maher]. – Ljubljana: VŠPV, Visoka šola za poslovne vede = Ljubljana School of Business, 2019. – Part 1. P. 216–235 (40,9 д.а./ 0,9 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у дослідженні стратегічних пріоритетів торгово-економічного співробітництва між Україною та Китаєм.*

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Українець Л.А. Основні напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики ЄС в умовах екологізації економіки / С.М. Писаренко, Л.А. Українець //

Вісник КНТЕУ. – 2007. – № 3. – С. 86–97 (0,5 д.а./0,4 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні економетричного аналізу впливу екологізації економіки на зовнішню торгівлю.*

4. Українець Л. А. Вплив екологізації економіки на зовнішню торгівлю країн-членів ЄС / Л.А. Українець // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ПДТУ, 2008. – С. 263–266 (0,4 д.а.).

5. Українець Л. А. Втілення концепції сталого розвитку в зовнішньоторговельній політиці країн-членів ЄС / Л.А. Українець // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2008. – Вип. 23. – С. 288–293 (0,4 д.а.).

6. Українець Л. А. Вплив посилення співпраці між Україною та ЄС на міжнародну торгівлю та навколишнє середовище / Л. А. Українець // Проблемы повышения эффективности функционирования предприятий различных форм собственности: сборник научных трудов. – Вип. 1., Т. II. – Донецьк, 2008. – С. 235–242 (0,4 д.а.).

7. Українець Л. А. Зовнішньоторговельна політика ЄС в контексті екологізації економічного розвитку / С.М. Писаренко, Л.А. Українець // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. – 2008. Вип. 73. – Ч. 1. – С. 127–135 (0,4 д.а./0,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні економетричного аналізу процесів формування зовнішньоторговельної політики.*

8. Українець Л. А. Концепція сталого розвитку в зовнішньоторговельній політиці країн-членів ЄС / Л.А. Українець // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 177–183 (0,4 д.а.).

9. Українець Л. А. Ефекти секторальної інтеграції в економіці країн-членів ЄС / Л. А. Українець // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: Сборник научных трудов. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – С. 328–333 (0,4 д.а.).

10. Українець Л. А. Наслідки секторальної інтеграції для галузей промисловості країн-членів ЄС / Л. А. Українець, Л. П. Черняга // Економічний простір. – 2010. – № 43. – С. 23–32 (0,4 д.а./0,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні економетричного дослідження наслідків секторальної інтеграції.*

11. Українець Л. А. Еволюція концепцій циклічності в глобалізованій економіці / Л.А. Українець, Л. П. Черняга // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2010. – Вип. 27. – С. 296–303 (0,4 д.а./0,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні аналізу циклічного розвитку азійських економік.*

12. Українець Л.А. Аналіз впливу агротуризму на розвиток інфраструктури сільських територій на прикладі Польщі / Л.А. Українець, М.М. Лесів // Вісник Львівського інституту економіки і туризму. Серія: «Економічні науки». – 2010. – № 5. – С. 293–298 (0,4 д.а./0,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні порівняльного аналізу інвестицій в інфраструктуру.*

13. Українець Л. А. Регулювання зовнішньої торгівлі зерном у КНР / Л.А. Українець // Галицький економічний вісник. – 2012. – №1 (34). – С. 30–34 (0,4 д.а.).

14. Українець Л. А. Емпіричні детермінанти прямих закордонних інвестицій з Китаю у країни Африки у ХХІ ст. / Л.А. Українець // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2012. – Вип. 30. – С. 301–311 (0,5 д.а.).

15. Українець Л. А. Вплив економічного зростання на стан навколишнього середовища у Китаї / Л. А. Українець, І. С. Тріщ // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2012. – № 727. – С. 455–461 (0,4 д.а./0,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні економетричного аналізу взаємозв'язку між економічним зростанням та станом навколишнього середовища.*

16. Українець Л. А. Вплив міжнародної міграції на розвиток торгівлі та прямого іноземного інвестування між Китаєм та країнами Африки / Л.А. Українець // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2014. – Вип. 51. – С. 429–437 (0,4 д.а.).

17. Українець Л. А. Вплив політичних зв'язків підприємств Китаю на здійснення ними прямих закордонних інвестицій / Л.А. Українець // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2016. – Вип. 39. – С. 261–277 (0,7 д.а.).

18. Українець Л. А. Розвиток інновацій у країнах АСЕАН / Л. А. Українець // Міжнародні відносини. Серія: Економічні науки. – 2016. – № 8. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3055 (0,8 д.а.).

19. Українець Л. А. Теоретичні засади зростання прямих іноземних інвестицій розвинених країн і країн, що розвиваються, в умовах глобалізації / Л.А. Українець // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2018. – Вип. 44. – С. 319–335 (0,7 д.а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

20. Ukrainets L. A. The Key Factors Of Chinese Foreign Direct Investment To Africa Determined By Means Of Tobit-Analysis / L.A. Ukrainets // Journal Of European Economy. – 2013. – Vol. 12 (№ 4). – P. 441–454 (*Index Copernicus та інші*) (0,6 д.а.).

21. Українець Л. А. Визначення емпіричних детермінантів прямих закордонних інвестицій з Китаю у країни Африки за допомогою аналізу Гекмана / Л. А. Українець // Економічний простір. – 2013. – № 75. – С. 29–41 (*Index Copernicus та інші*) (0,7 д.а.).

22. Українець Л. А. Роль міграції у формуванні міжнародних економічних зв'язків Китаю з країнами Європи / Л. А. Українець // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 6, Т. 1 (218). – С. 79–85 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

23. Українець Л. А. Можливості диверсифікації ринку енергоресурсів Китаю за рахунок сланцевого газу / Л.А. Українець // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 38. Ч. 1. – С. 103–109 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

24. Українець Л. А. Інвестиції у розвиток людського капіталу в Китаї / Л. А. Українець // Економічний простір. – 2016. – №109. – С. 52–59 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

25. Ukrainets L. Barriers and drivers to eco-innovation: comparative analysis of Germany, Poland and Ukraine / I. Hrabynskiy, N. Horin, L. Ukrayinets // Economic and Managerial Spectrum. – 2017. – Volume 11, Issue 1. – P. 13–24 (0,5 д.а./0,35 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні економетричного порівняльного аналізу чинників інноваційного розвитку економіки.*

26. Українець Л. А. Теоретичне моделювання впливу політичних зв'язків підприємств Китаю на здійснення ними прямих закордонних інвестицій / Л. А. Українець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 19. – С. 60–66 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а.).

27. Українець Л. А. Ініціатива «Пояс і шлях» як основа нарощування економічної експансії Китаю / Л.А. Українець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2019. – Випуск 24, Частина 3. – С. 109–113 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

28. Українець Л. А. Чинники, що впливають на вибір країни-реципієнта для здійснення прямого інвестування китайськими багатонаціональними підприємствами / Л.А. Українець // Економічний простір. – 2019. – №142. – С. 15–32 (*Index Copernicus та інші*) (0,6 д.а.).

29. Ukrainets L.A. Dynamics and prospects of Ukrainian-Chinese foreign economic relations / L.A. Ukrainets // East European Science Journal. – 2019. – №3 (43), part 5. – P. 58–67 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а.).

30. Ukrainets L.A. Chinese FDI to Ukraine in the context of road and belt initiative / L.A. Ukrainets // Eastern European Journal of Regional Studies. –2019. – Volume 5. – Issue 1. – P. 62–77 (0,7 д.а.).

Публікації за матеріалами конференцій

31. Українець Л. А. Вплив екологізації економіки на зовнішню торгівлю країн-членів ЄС / Л.А. Українець // Теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в умовах глобальної економічної системи: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (16–18 травня 2008 р., м. Маріуполь). – Маріуполь, 2008. – С.189–190 (0,1 д.а.).

32. Українець Л. А. Вплив посилення співпраці між Україною та ЄС на міжнародну торгівлю та навколишнє середовище / Л.А. Українець // Проблеми конкурентоспроможності економіки в умовах євроінтеграції: регіональні аспекти: матеріали Міжнародного науково-практичного семінару (23–24 травня 2008 р., м. Запоріжжя). – Запоріжжя, 2008. – С. 54–58 (0,1 д.а.).

33. Українець Л. А. Зовнішня торгівля країн-членів ЄС інноваційними екологічно сприятливими товарами / Л.А. Українець // Стратегія інноваційного

розвитку економіки та актуальні проблеми менеджмент-бізнес освіти: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (20–24 квітня 2009 р., м. Харків). – Харків: НТУ «ХПІ», 2009. – С. 32–34 (0,1 д.а.).

34. Українець Л. А. Концепція сталого розвитку в зовнішньоторговельній політиці країн-членів ЄС / Л.А. Українець // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21–22 травня 2009 р., м. Луцьк). – Луцьк, 2009. – С.315–317 (0,1 д.а.).

35. Українець Л. А. Основні напрями удосконалення зовнішньоторговельної політики країн-членів ЄС в умовах екологізації економічного розвитку / Л.А. Українець // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: збірник тез доповідей Сьомої міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених (25-26 лютого 2010 р., м. Тернопіль). – Ч. 1. – Тернопіль, 2010. – С. 117–118 (0,1 д.а.).

36. Українець Л. А. Ефекти секторальної інтеграції в економіці країн – членів ЄС / Л.А. Українець // Тези звітної конференції факультету міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка. – Львів, 2010. – С. 110–112 (0,1 д.а.).

37. Українець Л. А. Регулювання зовнішньої торгівлі зерном в Китаї / Л.А. Українець // Міжнародні відносини: політичні, правові, економічні, лінгвокраїнознавчі аспекти: матеріали наукової конференції факультету міжнародних відносин, присвячені 350-річчю Львівського національного університету імені Івана Франка (8–9 лютого 2011 р., м. Львів). – Львів, 2011. – С. 145–147 (0,1 д.а.).

38. Українець Л. А. Вплив економічного зростання на стан навколишнього середовища у Китаї / Л.А. Українець // Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях: матеріали I Міжнародної наукової конференції (28 вересня 2011 р., м. Львів). – Львів: Львівський національний університет, 2011. – С. 31–34 (0,1 д.а.).

39. Ukrainets L.A. The empirical determinants of Chinese foreign direct investments in Africa / L.A. Ukrainets // Ecological and economic problems of international trade and investments: Materials of the Second International Scientific Conference / Edited by Prof. Dr. Ihor Hrabynskyi (22–23 жовтня 2013 р., м. Львів). – Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2013. – Part I. – P. 53–54 (0,1 д.а.).

40. Українець Л. А. Роль міграції у формуванні міжнародних економічних зв'язків Китаю з країнами Європи / Л.А. Українець, Н. В. Горін // Міжнародне економічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: збірник Матеріалів міжн. наук.-практ. конф. (4–6 грудня 2014 р., м. Київ.). – К. : ГО «Київський економічний науковий центр», 2014. – Ч. 1. – С. 44–46 (0,2 д.а./0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у дослідженні ролі міграції формуванні міжнародних економічних зв'язків.*

41. Українець Л. А. Характеристика підтипів азійської моделі інноваційного розвитку економіки / Л.А. Українець, Н. В. Горін // Пошук ефективних механізмів промислового розвитку в контексті сучасної економічної теорії: збірник Матеріалів міжн. наук.-практ. конф. (24–25 квітня 2015 р., м. Київ.). – К. : ГО «Київський економічний науковий центр», 2015. – Ч. 1. – С. 16–19

(0,2 д.а./0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у дослідженні підтипів азійської моделі інноваційного розвитку економіки.*

42. Ukrainets L.A. The impact of international migration on trade and foreign direct investment between China and African countries / L.A. Ukrainets // Ecological and economic problems of international trade and investments: Materials of the Third International Scientific Conference / Edited by Prof. Dr. Ihor Hrabynskyi (22–23 жовтня 2015 р., м. Львів). – Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2016. – Part II. – P. 27–30 (0,1 д.а.).

43. Ukrainets L. Logit and probit analysis of export behaviour and eco-innovation activity of enterprises under globalization: evidence from Ukraine / I. Hrabynskyi, N. Horin, L. Ukrainets // Globalization and Its Socio-Economic Consequences – 2017: 17th International Scientific Conference. University of Zilina, The Faculty of Operation and Economics of Transport and Communications, Department of Economics. (4–5 жовтня 2017 р., м. Тепліце). – Ražejcke Teplice, Slovak Republic, 2017. – Part II. – P. 709–716 (0,6 д.а./0,35 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні економетричного порівняльного аналізу чинників інноваційного розвитку економіки.*

44. Ukrainets L.A. Shale gas as an opportunity for China's diversification of energy resources / L.A. Ukrainets // Ecological and economic problems of international trade and investments: Materials of the IV Biennial International Scientific Conference / Edited by Prof. Dr. Ihor Hrabynskyi (24-25 жовтня 2017 р., м. Львів). – Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2017. – P. 92–97 (0,1 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Українець Л. А. Економічна експансія Китайської Народної Республіки у країни, що розвиваються. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2019.

Дисертаційну роботу присвячено розробці нового напрямку теорії економічної експансії – зовнішньоекономічної експансії Китаю в країни, що розвиваються, в умовах посилення гео економічного впливу КНР у світовій економіці.

В роботі узагальнено теоретико-методичні аспекти дослідження процесів формування стратегії глобальної економічної експансії Китаю через визначення основних каналів експансії Китаю. Розроблено теорію впливу політичних зв'язків підприємства на рішення щодо здійснення прямого іноземного інвестування та взаємозалежності продуктивності та політичних зв'язків при прийнятті управлінських рішень для підприємств, які функціонують при недостатньо розвинених фінансових структурах та недосконалому інституційному середовищі. На основі теорії зроблено низку гіпотез, які було перевірено за

допомогою розробленої власної дискретної моделі виживання з використанням комплементарної подвійно-логарифмічної регресії.

За допомогою інтегральної функції розподілу і розробленої власної моделі логістичної регресії виявлено детермінанти, що впливають на вибір країни-реципієнта для закордонних інвестицій компаній Китаю, з використанням характеристик як мікро- так і макрорівня.

Визначено емпіричні детермінанти прямих закордонних інвестицій з Китаю у країни Африки за допомогою розробленої моделі з використанням регресійного аналізу Тобіта і двоступеневого методу Гекмана. Емпірично досліджено детермінанти прямих іноземних інвестицій з Китаю в Україну через використання побудованої моделі логістичної регресії, яка дозволила дійти висновку, що китайські інвестори отримують додаткові стимули до інвестування, якщо існує попередній позитивний досвід здійснення інвестицій, збільшується ринковий потенціал, зростає відкритість та економічна свобода; при цьому негативним чинником виступає готовність інвесторів з Китаю підтримувати корупційні схеми в українській економіці.

Ключові слова: економічна експансія, Китай, країни, що розвиваються, зовнішньоекономічні відносини, ініціатива «Пояс і шлях», багатосторонні фінансові інституції, прямі закордонні інвестиції, інституційне середовище, дискретна модель виживання, комплементарна подвійно-логарифмічна регресія, регресійний аналіз Тобіта, Азійський інфраструктурний інвестиційний банк (АІБ), Новий Банк розвитку БРІКС (НББ).

АННОТАЦИЯ

Украинец Л. А. Экономическая экспансия КНР в развивающиеся страны. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Донецкий национальный университет имени Василя Стуса, Винница, 2019.

Диссертационная работа посвящена разработке нового направления теории экономической экспансии – внешнеэкономической экспансии Китая в развивающиеся страны в условиях усиления геоэкономического влияния КНР в мировой экономике.

В работе обобщены теоретико-методические аспекты исследования процессов формирования стратегии глобальной экономической экспансии Китая через определение основных каналов экспансии Китая. Разработана теория влияния политических связей предприятия на решения по осуществлению прямого иностранного инвестирования и взаимозависимости производительности и политических связей при принятии управленческих решений для предприятий, функционирующих при недостаточно развитых финансовых структурах и несовершенной институциональной среде. На основе теории сделан ряд гипотез, которые были проверены с помощью разработанной собственной дискретной модели выживания при использовании комплементарной двойной логарифмической регрессии.

С помощью интегральной функции распределения и разработанной собственной модели логистической регрессии выявлены детерминанты, влияющие на выбор страны-реципиента для иностранных инвестиций компаний Китая с использованием характеристик как микро- так и макроуровня.

Определены эмпирические детерминанты прямых иностранных инвестиций из Китая в страны Африки с помощью разработанной модели с использованием регрессионного анализа Тобита и двухступенчатого метода Гекмана. Эмпирически исследованы детерминанты прямых иностранных инвестиций из Китая в Украину из-за использования построенной модели логистической регрессии, которая позволила сделать вывод, что китайские инвесторы получают дополнительные стимулы к инвестированию, если существует предварительный положительный опыт осуществления инвестиций, увеличивается рыночный потенциал, растет открытость и экономическая свобода; при этом негативным фактором выступает готовность инвесторов из Китая поддерживать коррупционные схемы в украинской экономике.

Ключевые слова: экономическая экспансия, Китай, развивающиеся страны, внешнеэкономические отношения, инициатива «Пояс и путь», многосторонние финансовые институты, прямые зарубежные инвестиции, институциональная среда, дискретная модель выживания, комплементарная двойная логарифмическая регрессия, регрессионный анализ Тобита, Азиатский инфраструктурный инвестиционный банк (АИИБ), Новый Банк развития БРИКС (НББ).

SUMMARY

Ukrainets L.A. Economic expansion of People's Republic of China into developing countries. - Qualification research work as a manuscript.

Dissertation on the receipt of the scientific degree of doctor of economic sciences on speciality 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2019.

The dissertation is devoted to the development of a new direction of the theory of economic expansion – China's foreign economic expansion into developing countries in the conditions of increasing geo-economic influence of China in the world economy.

The paper summarizes the theoretical and methodological aspects of the study of the processes of forming the strategy of China's global economic expansion through the definition of the main channels of China's expansion, covering the following five areas: foreign trade, direct foreign investment, the Belt and Path initiative, multilateral financial institutions, the internationalization of the Yuan. The theory of the impact of the company's political connections on the FDI decision and the interdependence of productivity and political ties with management decisions has been formulated for the enterprises operating in underdeveloped financial structures and inadequate institutional environment. On the basis of the theory, a number of hypotheses were made which were checked with the help of the developed own discrete survival model with the use of complementary double-logarithmic regression. The empirical research of the role of political connections and productivity for the decision making on the implementation of FPI by the

companies of China was carried out and it was proved that those enterprises operate in underdeveloped financial markets, or companies with a greater need for external financing, benefit more from the existence of political ties. Thus, the channel through which political affiliation affects the company's FDI, is access to financing.

With the help of integral distribution function and developed author's logistic regression model, the determinants influencing the choice of the recipient country for foreign investments of companies of China with the use of micro-and macro-level characteristics has been developed. The results of empirical research show that the marginal value of productivity and political ties grows under more favorable conditions for investment. Chinese companies have strong motives to invest in countries well equipped with capital, skilled labor and natural resources. The positive effect of intensified political contacts between China and the recipient country of investment has also been identified.

The comparison of the economic expansion strategies of China in Latin America and Africa makes it possible to distinguish many common features: in the sphere of foreign trade relations, both regions export mainly raw materials and import finished goods. At the same time, Chinese economic expansion strategies in Africa and Latin America are also characterized by several differences related to the specific economic environment of the countries in the regions. In particular, China's economic expansion in Africa is growing at a rapid pace and with minimal obstacles, often causing damage to the national economy of the recipient countries. In Latin America, expansion grows at slower pace, being less tied to China, having a more diversified geographic structure in foreign economic relations, and better protecting its economic interests.

The empirical determinants of direct foreign investment from China to Africa have been determined due to the author's model using the Tobit regression analysis and the two-step method of Heckman, which allowed to confirm that classical economic factors (large market size, growth potential, relatively cheap local currency, better economic conditions) are important for companies in China. Simultaneously, the increase in corruption in the country has a positive impact on the influx of investment from China. The determinants of foreign direct investment from China to Ukraine have been empirically analyzed with the use of the developed logistic regression model, which has led to the conclusion that Chinese investors receive additional incentives to invest if there is a prior positive investment experience, market potential increases, and openness and economic freedom increase. The negative factor is the readiness of investors from China to support corruption schemes in the Ukrainian economy.

Keywords: economic expansion, China, developing countries, foreign economic relations, Belt and Path Initiative, multilateral financial institutions, direct foreign investment, institutional environment, discrete survival model, complementary double logarithmic regression, Tobit regression analysis, Asian Investment Infrastructure Bank (AIIB), New Development Bank of BRICS (NBB).

УКРАЇНЕЦЬ ЛІЛІА АНАТОЛІВНА

**ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ
РЕСПУБЛІКИ В КРАЇНИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Підписано до друку 01.11.2019 р.
Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 1,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 249

Віддруковано з оригіналу макету замовника.
Центр оперативного друку «Документ Принт»
ФОП Кушнір Ю.В.
м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, 1-й поверх, оф. 114.
Тел. 067 390 20 88
